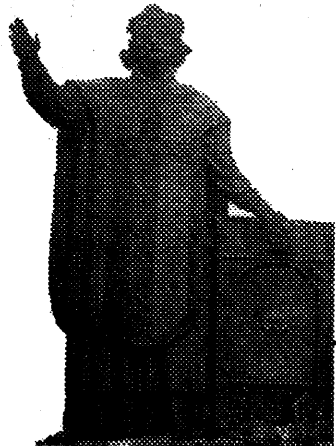
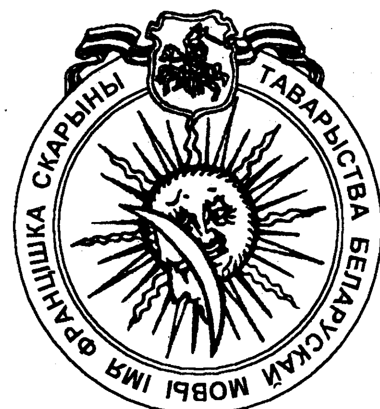
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

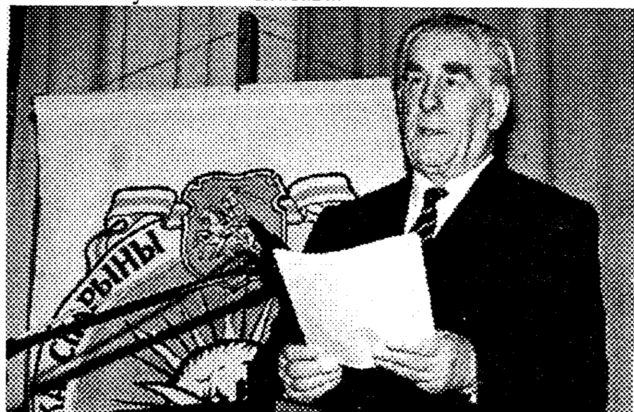

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 9 (446) 1 САКАВІКА 2000 г.

“Закон аб мовах -- вынікі і перспектывы”

26 лютага ў доме Літаратараў адбылася навукова – практычная канферэнцыя “Закон аб мовах – вынікі і перспектывы”, якую ладзіла ТБМ разам з Саюзам пісьменнікаў.

Канферэнцыя распачалася а 10 гадзіне, у зале сабралася прыкладна 300 чалавек. Перад прысутнымі з прывітальнымі словамі выступілі народны паэт Беларусі, кіраўнік Рабочай групы па выпрацоўцы Закона аб мовах, прынятага 26 студзеня 1989 г., Ніл Гілевіч, ад Саюза пісьменнікаў – Вольга Іпатава.

З прывітальным словам выступае першы старшыня ТБМ, народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч

Падчас пленарнага пасяджэння, якое доўжылася да 12 гадзін, з дакладамі выступілі, доктар гістарычных навук, прафесар Леанід Лыч “З практыкі дзяржаўнага рэгулявання моўных працэсаў”, акадэмік НАН Беларусі Аляксандр Падлужны “Закон аб мовах у новай рэдакцыі і яго рэалізацыя”, доктар юрыдычных навук, прафесар Міхаіл Пастухоў “Юрыдычныя аспекты выкарыстання Закона аб мовах”, доктар філалагічных навук, прафесар Міхась Яўневіч “Да гісторыі прыняцця Закона аб мовах і яго рэалізацыі”.

Пасля дыскусіі па дакладах адбыўся перапынак. У фае быў наладжаны продаж беларускіх кніг, газет. Пісьменнік Кастусь Тарасаў прэзентаваў сваю кнігу “Беларусь. Гістарычнае падарожжа для дзяцей”.

Пасля перапынку адбыліся выступленні ў секцыях Сацыялінгвістыка (старшыня Сяргей Запрудскі). З дакладамі выступілі прафесары, выкладчыкі, студэнты, настаўнікі, дацэнты, доктары навук і іншыя.

У другім перапынку, які адбыўся ў 14.30, адбылася прэзентацыя і продаж кнігі Уладзіміра Арлова і Генадзя Сагановіча “Дзесяць вякоў беларускай гісторыі”. Уладзімір

Старшыні ТБМ: сённяшні і папярэдні – Алег Трусаў і Генадзь Бураўкін

Арлоў прачытаў аўтабіяграфічны верш, адказаў на пытанні прысутных. Адбылася прэзентацыя кнігі “Аняменне”. Пасля чаго ўтварылася немалая чарга па гэтыя творы і аўтографы.

Пасля перапынку адбыліся яшчэ выступленні ў папярэдняй секцыі, пасля чаго распачала працу секцыя “Нормы літаратурнай мовы. Тэрміналогія” (старшыня Генадзь Цыхун).

Імпрэза скончылася а 17 гадзіне. Канферэнцыяй быў прыняты праект з 4-х высноваў. Сэнс 4-ій высновы ў тым, што сённяшняя моўная сітуацыя патрабуе беспярэчнай сістэмы нацыянальнай адукацыі, і першым звяном стварэння беларускіх ВНУ стане адкрыццё Нацыянальнага Універсітэта.

Усе даклады, якія прагучалі на канферэнцыі, будуць надрукаваныя ў “Нашым слове”.

Алесь Гурыновіч, здымкі Дзедзечкіна.

УРАД БЕЛАРУСІ АДГУКНУЎСЯ НА ЗВАРОТ ТБМ

Лістападаўская Рада ТБМ даручыла кіраўніцтву нашай арганізацыі даслаць звароты ў Савет Міністраў, Міністэрствы культуры, адукацыі і сувязі, у Менгарвыканкам з прапановамі ўшанаваць у гэтым юбілейным годзе памяць Францішка Багушэвіча, што і было своечасова зроблена.

У адпаведнасці з нашым зваротам намеснік Прэм'ер-міністра Беларусі У.П.Замяталін 2 лютага 2000 г. падпісаў План мерапрыемстваў, прысвечаных 160-годдзю з дня нараджэння Ф.Багушэвіча за № 05/206-43, які мы і друкуем да ведама нашых чытачоў.

Засталося зусім няшмат – дамагчыся, каб ён не застаўся на паперы. Таму – за справу, сябры!

Старшыня ТБМ Алег Трусаў.

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Намеснік Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь
У.П. Замяталін

2.02.2000 г. № 05/206-43

ПЛАН
мерапрыемстваў, прысвечаных 160-годдзю з Дня нараджэння Ф.Багушэвіча

№№ п.п.	Найменне мерапрыемстваў	Тэрмін выканання і месца правядзення	Адказны за выкананне
1.	Рэспубліканская навуковая канферэнцыя “Ф. Багушэвіч – пачынальнік новай беларускай літаратуры.	сакавік 2000 г. г.Менск,	НАН Беларусі, ГА “Саюз беларускіх пісьменнікаў”
2.	Святочныя канцэрты і юбілейныя літаратурныя вечарыны, прысвечаныя 160-годдзю з дня нараджэння Ф.Багушэвіча.	сакавік 2000 г. г. Менск, абласныя цэнтры	Аблвыканкамы, Менскі гарвыканкам ГА “Саюз беларускіх пісьменнікаў”
3.	Свята паэзіі, прысвечанае Ф.Багушэвічу	сакавік 2000 г. в. Кушляны. Смаргонскі раён	Гарадзенскі аблвыканкам, ГА “Саюз беларускіх пісьменнікаў”, Мінкультуры
4.	Кніжная выстава “Сэрца, якое не ведае стомы...” (да 160-годдзя з дня нараджэння Ф.Багушэвіча)	сакавік 2000г. г. Менск	Мінкультуры, Нацыянальная бібліятэка Беларусі
5.	Выставы ў бібліятэках і музеях рэспублікі, прысвечаныя творчасці Ф. Багушэвіча.	сакавік 2000г.	Мінкультуры, аблвыканкамы, Менскі гарвыканкам
6.	Чытацкія канферэнцыі ў абласных бібліятэках рэспублікі, прысвечаныя 160-годдзю з дня нараджэння Ф.Багушэвіча.	сакавік 2000г. абласныя цэнтры	Аблвыканкамы, ГА “Саюз беларускіх пісьменнікаў”
7.	Урокі ў школах рэспублікі, прысвечаныя творчасці Ф.Багушэвіча.	сакавік 2000 г.	Мінадукацыі, ГА “Саюз беларускіх пісьменнікаў”
8.	Падрыхтаваць і выдаць збор твораў Ф. Багушэвіча.	2001 год	Дзяржкамдрук, НАН Беларусі, ГА “Саюз беларускіх пісьменнікаў”
9.	Перавыдаць у дапоўненым варыянце альбом У.Содаля “Ф.Багушэвіч”.	2001 год	Дзяржкамдрук, НАН Беларусі.
10.	Назваць імем Ф.Багушэвіча вуліцу і гарадскую бібліятэку № 14 у г. Мінску.	2000 – 2001 гады	Менскі гарвыканкам
11.	Вывучыць пытанне аб устанаўленні помніка Ф. Багушэвічу ў г.Ашмяны.	2000 год	Мінкультуры, Гарадзенскі аблвыканкам
12.	Выдаць мастацкі немаркаваны канверт, прысвечаны Ф.Багушэвічу.	2000 год	Мінсувязі
13.	Арганізаваць у сродках масавай інфармацыі асвятленне мерапрыемстваў, прысвечаных 160-годдзю з дня нараджэння Ф.Багушэвіча.	2000 год	Дзяржкамдрук, Белдзяржтэлерадыёкампанія
14.	Правесці работу па вывучэнню магчымасці ўстанаўлення мемарыяльнай дошкі на будынку друкарні Анчыца ў г.Кракаве, дзе друкавалася кніга “Дудка беларуская”.	2000 год	Мінкультуры, МЗС
15.	Правесці работу па вывучэнню магчымасці ўстанаўлення мемарыяльнай дошкі на доме ў г.Вільні, дзе доўгі час жыў Ф.Багушэвіч	2000 год	Мінкультуры, МЗС

Паўлу Сцяцко --70

5 сакавіка спаўняецца 70 гадоў з дня нараджэння выдатнага беларускага мовазнаўца, доктара філалагічных навук, прафесара, аўтара многіх соцень кніг, артыкулаў, рэцэнзій і г.д., сябра рэдкалегіі “Нашага слова”, аднаго са стваральнікаў Гарадзенскай абласной арганізацыі ТБМ і першага старшыні яе Паўла Уладзіміравіча Сцяцко.

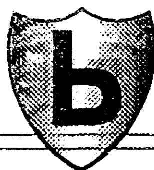
Сакратарыят ТБМ імя Францішка Скарыны і рэдкалегія газеты “Наша слова” шчыра віншуюць Паўла Ўладзіміравіча, жадаюць плёну і поспехаў у яго вечным змаганні за самабытнасць і чысціню нашай роднай беларускай мовы.

У бліжэйшых нумарах мы змесцім дастаткова поўную біяграфію і іншыя матэрыялы пра Паўла Сцяцко.

Ліда

Ёсць першая тысяча

У плане выканання акцыі па ўзмоцненаму збору подпісаў за Беларускі Нацыянальны Універсітэт горад Ліда за тыдзень сабраў 1046 подпісаў. 794 подпісы ўжо давезены ў Менск. 392 подпісы сабрала педнавучальня. Усяго ўжо сабрана 1299 подпісаў. Праца працягваецца. У яе ўключыліся ўсе лідскія арганізацыі ТБМ і ТБШ. Асаблівасць гэтага збору тая, што ў падпісных аркушах змешчана просьба размясціць універсітэт або некалькі яго факультэтаў у Лідзе.

№ 9 (446) 1 САКАВІКА 2000 г. Наша слова

Вячаслаў Мілкоўскі

МАТЧЫНА МОВА

(Працяг)

АБЛЫГАЦЬ – абгрызці. Абсмактаць. – Чаму толькі костачку аблыгаў, а мяса ня еў?

АБРЭЙДАЦЦА – апырскацца бруднаю вадою, жыжаю; абкакацца. Б

АБРЭЙПАЦЦА – запэцкацца; абкакацца. Б

АБРЭХАЦЦА – запэцкацца калючкамі, улезшы ў куст або чартаполох. – Але ж і абрэхаўся: усе парткі ў вусцяках. Б

АБРЭХАЦЬ – абгаварыць з асуджэннем. – Не паважаю яе, гэтага абрэхіча.

АГІЛЯЦЦА – ухіляцца ад справы, работы, сачкаваць.

АГЛАМАЗДАК – (лаянк.) – Нейкі вялізазны, бесталковы – агламаздак.

АПАРАШЫЦЬ – з'ессці ўсё (у кацялку, чыгунку). – Вось апарошыш гэты цаганок, дык і пад'ясі.

АПІВОША – п'яніца, той, хто пастаянна п'е, чалавек, які прапівае рэчы.

АПРАСТАЦЬ РУКІ – нарэшце вызваліцца ад догляду за кім-небудзь, збыць турботу; памерці.

БЗДЫНГАЦЬ – доўга ныць, ціха плакаць, просячы што-небудзь (г-выбуховае).

БРЫДОСНЫ – ад: брыдкі.

БРЫЧ – здаровы на выгляд, чырванашчокі чалавек.

ВЫСКРЫПАЦЬ – выстудзіць хату, раз-пораз ходзячы сюды-туды.

ВЫСТРАНЧЫЦЬ – паспець услужыць свайму дамашняму.

ВЫТЛУК – (лаянк.).

ВЭРГАЦЬ – бурчэць. (г. – выбуховае).

ГЛЕЧЫК – збаночак.

ГЛЫКАЦЬ – праглынаць вадкасць.

ГНЮСЯВІЦЬ – нячыста вымаўляць.

ГОПАЛА, ГУПАЛА – мажны чалавек, які ходзіць цяжка, з натугаю.

ГРЫБАТЫ – губаты.

ГРЫБЫ – тоўстыя губы.

ГУБЕСЯ, ГУБЭЛЯ – губаты (ая), з тоўстымі губамі.

ГЭДАК – так, гэтак.

ГЭСТАКА – туг.

ДЛЯ БЛІЗІРУ – для выгляду, пускаць пыл у вочы.

ДРУГІМ НАВАРАТАМ – яшчэ раз, паўтараючы.

ЗАПАМАГЧЫСЯ – заручыцца дапамогаю.

ЗА ЯГО РУКАМІ – Гэта ён згубіў, за яго рукамі гэта.

ЗБЭРСАЦЬ – ня вельмі шыкоўна пабудаваць, пашыць, звязаць, сплясці што-небудзь.

ЗЫРНУЦЬ, ЗЫРЫЦЬ, ПАЗЫРЫЦЬ – прагнаць, праганяць каго-небудзь.

КАЦМАЛУГА – неахайны, брудны чалавек.

КАЎКАЦЬ – гаварыць (пагардлівае).

КЕЎГАЦЬ – пэцкаць.

КЕЎКНУЦЬ – ікнуць; быць задушаным. Б

КРЫЙ БОЖА! – ня дай Бог!

ЛУПЕНКА, ЛУМПЕНКА – (лаянк.).

ЛЯДАКІ, ЛЯДАЧЫ, ЛЯДАШЧЫ – шкоднік. У

МАЗГАЎНЯ – дурнаватая галава. – Ну й зварыла ж твая мазгаўня...

МАТЛЫГАЦЦА – хістацца, калывацца.

НАБРАЎСЯ ЯК ЦЯЛЬПУК – моцна напіўся.

НА ГЕРГІ. – Вазьмі хлопчыка на гергі (на плечы) (г – выбуховае).

НА ШЭНДЫ-БРЭНДЫ – на абы-што. – Вось распусціла грошы на шэнды-брэнды і нічога добрага не купіла.

НЭНДЗА – мала. – Ай, колькі я атрымаў у калгасе: нэндзу. Б

ПАЎТАРА ЛЮДСКОГА – нялюдска, не так, як у людзей.

ПАДГЭЦКВАЦЬ – падкідваць, калыхаць малое дзіця на руках, на каленях.

ПЛЯЖЫЦЬ – тапгаць: за адзін-два разы зрабіць вопратку на пакінь.

ПРЭСНАЯ (БАБА) – нядрэнная, ня шкодная, добрая (жанчына).

РАБЭЙЗА – (лаянк.). Б

РАСКЕПА – бесталковы чалавек, якога абманулі, які ўмудрыўся што-небудзь згубіць.

САПСЕЦЬ – састарыцца ў адным і тым жа стане. – Ён і не ажэніцца, так і сапсее адзін.

СІНЮШНІК – хваравіты, дрэнны на выгляд.

ТАЎЛУЙ – (лаянк.).

УВАЖАЦЬ – ацаніць свае сілы, магчымасці. – Ну ўважай, калі зможаш, дак зрабі.

УЗДЖАБУРЫЦЦА, УСЧАРЭПІЦЦА – узлезці, ускараскацца.

УПРАЎЧЫ. – Вось упраўчы: усюды ўлезе, усё яму трэба ведаць.

УТОРЫ. – Слабы на уторы: як нагнецца, дак і пукне. Б

УШЛЫ – кемлівы, дабітны, цікаўны да ўсяго, што яго тычыцца.

ХАЛА-БАЛА – чалавек абы-што, якому не давяраюць.

ЧАЎПСЦІ – есці, абы што гаварыць. Б

ЧЭГАЦЦА – гушкацца (г – выбуховае).

(Працяг будзе).

"Беларуская кніга - 99"

Дзесятая, юбілейная выстава "Беларуская кніга - 99" адкрылася ў Рэспубліканскім выставачным цэнтры "Белэкспа". На ёй прадставілі сваю прадукцыю больш за 70 выдавецтваў, паліграфічных прадпрыемстваў. У экспазіцыі 1500 кніг, якія былі выдадзены ў 1999 годзе.

На здымку: выданні, якія адзначаны дыпломам I ступені. Сярод іх кніга вядомага беларускага пісьменніка сп. Ягоўдзіка "Сем цудаў Беларусі". Сакратарыят ТБМ і рэдакцыя "Нашага слова" сардэчна віншуюць яго з перамогай.

Фота Яўгена Казюлі, БелТА.

Павел Сцяцко,
доктар філалагічных навук, прафесар, намеснік старшыні Гарадзенскай абласной рады ТБМ імя Францішка Скарыны

"З чужой моўнай практыкі..."

Працяг

Прапазіцыйны, прапарцыйны - ці прапазіцыянальны, прапарцыянальны? Прыметнік ***прапазіцыйны*** ўтвораны ад назоўніка ***прапазіцыя (прапазіцый-ны)***, а ***прапарцыйны*** ад ***прапорцыя (прапарцый-ны)***. Гэтыя прыметнікі выразна стасуюцца з утваральнымі словамі, маюць празрыстую сваямоўную будову: поўная аснова назоўніка плюс спрадвечнабеларускі словаўтваральны сродак (суфікс) ***–н-***. Таму не выпадкова гэтыя матэматычныя тэрмінаадзінкі падаюць сёння галіновыя даведнікі. Так "Русско-белорусский математический словарь" пад рэдакцыяй доктара фізічна-матэматычных навук, прафесара Я. Радыны (Мінск: Вышэйшая школа, 1993. – 239с.) фіксуе: "пропорциональность – прапарцыйнасць, полиноминальное - (размяшчэнне - паліномнае, (отрезок) симплициальный – (адрэзак) сімпліцыйны, (отношение) функциональное – (дачыненне) функцыйнае..." І ў другім галіновым даведніку "Тэрміналагічны слоўнік па вышэйшай матэматыцы для ВНУ" (Аўтары: Т. Сухая, Р. Еўдакіменка, В. Траццякевіч, Н. Гудзень – Менск: Навука і тэхніка. 1993. – 183с.) чытаем: "пропозициональный – прапазіцыйны, пропорционально – прапарцыйна, а таксама синусоидальный – сінусоідны, сфероидальный – сфероідны, тероидальный – тэроідны".

А вось акадэмічныя слоўнікі ўсё яшчэ паўтараюць ранейшыя – усесаюзныя – формы гэтых словаў у беларускай частцы перакладных слоўнікаў. Нажаль, бачым іх і ў перавыданнях 90-х гадоў. Новы "Тлумачальны слоўнік" 1996 года таксама не ўлічыў рэаліяў суверэннай Беларусі і прадубляваў сваё 5-томавага папярэдніка. А нярэдка перанёс на свае старонкі гэтыя і падобныя расейскія рэестравыя словы і нават цэлыя слоўнікавыя артыкулы з расейскіх тлумачальных слоўнікаў. Так, у ТСБЛМ бачым: ***прапарцыянальны*** і вытворнае ад яго ***прапарцыянальнасць*** (С.498).

Дастасавальны, дастасоўны, прыдатны – а не прымянімы. Слова ***прымянімы*** не беларускае, пра што сведчыць і яго словаўтваральная структура (суфікс ***–ім-*** беларускай мове неўласцівы). "Русско-белорусский словарь" пад рэдакцыяй Я.Коласа, К. Крапівы, П.Глебкі (М., 1959. С.511) засведчыў: "Применимый – дастасавальны; (пригодный) прыдатны". А вось яго двухтомавае перавыданне пад аднаасобнай рэдакцыяй К.Крапівы (РБС – 82. Т.2) ужо адкідвае гэтыя адмысловыя беларускія адпаведнікі рас. ***применимый*** і падае расейскае слова і ў беларускай частцы. На с. 200 чытаем: "применимый – прымянімы". ТСБЛМ (Мн.,1996.С.515) поўнасцю пацвердзіў крыніцу гэтага слова ў беларускай мове. Параўнайма: 1) "Применимый, -ая, -ое . Такой, который можно применить. Вполне применимый способ.// сущ. Применимость (С.И. Ожегов. Словарь русского языка. М., 1982. С.527). 2) "Прымянімы , -ая, -ае. Такі, які можна прымяніць. Прымянімы спосаб.// наз. Прымянімасць (ТСБЛМ. С.515). І гэта пры тым, што на с.171 бачым сваё, натуральнае: "Дастасавальны, -ая, -ае. Такі, які можна дастасаваць. Лёгка дастасавальны спосаб.// наз. дастасавальнасць". Наступны лексікаграфічны артыкул гэтага слоўніка сведчыць: "Дастасавацца зак. Прымяніцца, прыйсці у ад-паведнасць з чым –н.".

Тэрміналагічныя даведнікі падаюць свае, беларускія адэкваты рас. ***применимый***. Так, у згаданым "Тэрміналагічным слоўніку па вышэйшай матэматыцы для ВНУ" чытаем: "прыдатны - применимый (с.62), дастасоўны – прикладной і дастасоўваць – применять" (с.108).

Прыдатны і прыгодны. Слова ***прыгодны*** – утварэнне ад ***прыгадзіцца (прыгод-ны)***. Але такога дзеяслова не падае ніводны БРС (нават БРС – 88,89). Рас. ***пригодиться*** мае беларускі адпаведнік ***спатрэбіцца*** (РБС – 53, РБС – 82, РБС –93, РБС – 98). Прыметнік ***прыгодны*** – пазычанае з расейскай мовы. Яму, як мы ўжо перакаланіся, адпаведнае белар. ***прыдатны***, што і засведчыў РБС – 53 (с.511). В. Ластоўскі таксама занатаваў: "Пригодный – прыдатны, прыдатнасць, здатнасць (ПРК(Б)С.С.546). БРС – 26 падае гэтае слова з іншым значэннем: "Прыгодны – полезный, выгодный" (с.252).

Але ж для "узбагачэння" беларускай мовы гэтае ***прыгодны*** РБС – 53 (на с.511 мы бачылі: "пригодный – прыдатны") асобным артыкулам падае: "Пригодность – прыгоднасць, прыдатнасць; пригодный – прыгодны, прыдатны" (с.506). Гэты артыкул прадубляваліі ўсе яго перавыданні. А таксама БРС – 62 і БРС – 88,89.

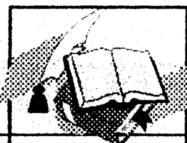
Штучнасць слова ***прыгодны*** яскрава выяўляецца з яго дэфініцый: "Прыгодны, -ая, -ае. Які можа спатрэбіцца для чаго – н., здатны для чаго – н.; прыдатны для карыстання. Прыгодны да вайсковай службы. Прыгодная для апрацоўкі зямля. // наз. прыгоднасць" (ТСБЛМ. С.510). Падаючы гэты лексікаграфічны артыкул, "Тлумачальны слоўнік" 1996 г. разам з тым фіксуе і наступнае: "Прыдатны, -ая, -ае. Такі, які мае патрэбныя якасці, які падыходзіць для каго-н., чаго-н.; здатны да чаго-н. Прыдатны для яды. Прыдатная кандыдатура.// наз. прыдатнасць" (с.511). Як бачым, сваё слова прыдатны перадае ўсе тыя значэнні, што і пазычанне прыгодны. Яно выразна матывуецца дзеясловам ***прыдацца 'аказацца патрэбным, спатрэбіцца, падысці'*** і словаўтваральна стасуецца з ім: ***прыда(цца) > прыдатны.*** Гэтыя словы шырока выкарыстоўваюцца класікамі беларускай літаратуры: "У добрай гаспадарцы ўсё прыдасца". Я.Брыль. "Не ведаю толькі, як прыдалася да працы". Я.Колас. "Каб я зусім не заглух у вёсцы, сябры пачалі клікаць мяне ў Мінску, абяцаючы падшукаць прыдатную работу". К. Крапіва. "Дзед Сёмка маленькі, вяртлявы, бародка як моху касмык, прыдатны на смешныя справы. Вядомы дзівак – жартаўнік". Я. Колас.

Рас. ***пригодный*** мае тое значэнне, што і ***годный***, якое па-беларуску перакладаецца таксама словам ***прыдатны***: "Годный – прыгодны, прыдатны" (РБС – 53. С.99); РБС – 82. Т.1. С.181; РБС – 93 і РБС – 98. Т.1. С.317). Як бачым, і гэтае беспрыстаўкавае слова мае тыя самыя адэкваты, што і пригодный. В. Ластоўскі таксама засведчыў: "Годный – здатны, прыдатны, надатны. Здатны, прыдатны да навукі, да работы, да ўжытку" (ПРК(Б)С. С.126).

Такім чынам, беларуская мова мае свае словы для перадачы адпаведнага значэння, якое у расейскай азначаецца словамі ***годный, пригодный***. Гэта лексемы ***прыдатны, здатны*** і ***надатны*** (ад ***надавацца 'падыходзіць'***). І няма патрэбы пазычаць гэтыя ***прыгодны, прыгоднасць***, маючы свае дакладныя іх адэкваты.

(Працяг у наст. нумары.)

НАША СЛОВА № 9(446) 1 САКАВІКА 2000 г.

“Святліца”

Непадалёку ад Баранавічаў – у Крашыне, каля касцёла, у якім вісіць жырандоля каваля і паэта Паўлюка Багрыма, на валуне высечана крылатае выслоўе: “Жыццё кароткае – Радзіма вечная”. У свеце існуе і крыху іншая мудрасць: жыццё кароткае – мастацтва вечнае. Радзіма і мастацтва... Менавіта яны займаюць асаблівае месца ў жыцці чулых сэрцам, творчых людзей, якія сваім мастацтвам імкнуцца ўпрыгожыць і зрабіць шчаслівым свет.

Як бы ні жылося, людзі заўсёды складалі казкі, вершы і песні, а няўрымслівыя рукі майстроў і мастакоў аздаблялі ўсё, да чаго дакраналіся. Людзі заўсёды гуртаваліся, каб талакою адолець цяжкую працу, на свята – пабыць на Святой імшы, а іншым разам, сабраўшыся вясёлаю бяседаю, заспяваць песню, падзяліцца думкамі, адчуць сваю патрэбнасць і еднасць з народам.

Таму і была заснавана ў Баранавічах у жніўні 1996 года тутэйшымі паэтамі, бардамі і мастакамі Грамадская арганізацыя “Творчае згуртаванне “Святліца”. З таго часу, штотыдзень “Святліца” ладзіць свае творчыя вечарыны, дзе гучаць вершы і песні, ідзе размова пра мастацтва і наша няпростае жыццё. Сябры “Святліцы” выступаюць са сваімі творамі ў навучальных установах і бібліятэках горада і раёна, на святах, канцэртах і конкурсах. Іх творы друкуюцца ў газетах і часопісах, гучаць па мясцовым радыё.

Пасяхова праходзяць выставы нашых мастакоў, а творчасць некаторых з іх вядомая далёка за межамі Беларусі.

“Святліца” супрацоўнічае з іншымі грамадскімі арганізацыямі, бярэ актыўны ўдзел у грамадскім руху, які, на радасць, пашыраецца. Толькі дзякуючы гэтаму ў 1999 годзе наша арганізацыя паспяхова прайшла неверагодна цяжкую перарэгістрацыю, абвешчаную дзяржаваю.

Намаганнямі “Святліцы” у 1997 годзе ўпершыню на баранавіцкай зямлі быў выдадзены літаратурны альманах мясцовых аўтараў, а ў 1998 годзе – кніга выбранай беларускай паэзіі “Агледзіны”, якая пасля была распаўсюджана па навучальных установах і бібліятэках усяе Беларусі.

У нашых планах на будучыню, найперш – выданне другога нумара літаратурнага альманаха “Святліца”, запіс аўдыёкасеты баранавіцкага гурта “Фэст”, стварэнне шэрагу відэафільмаў пра творцаў нашага краю, выбар серыі адзення і сувеніраў “Беларускі стыль”.

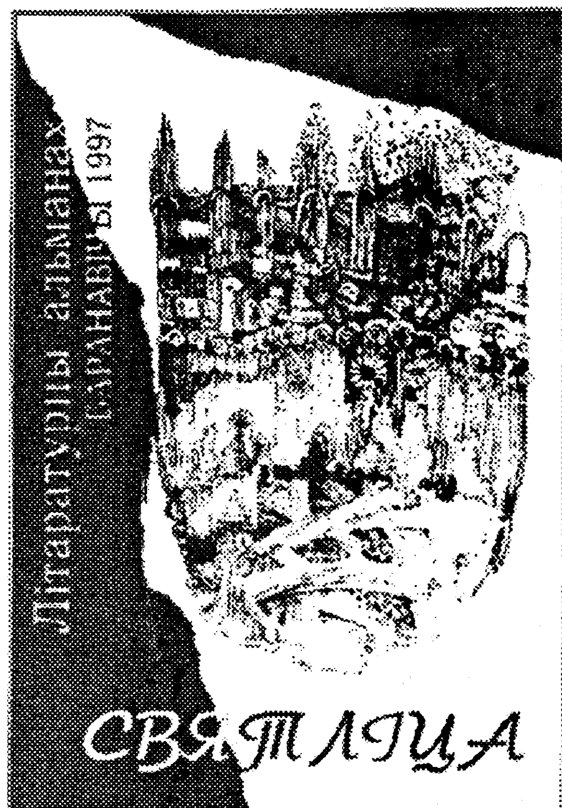
А сёння ў падарунак чытачам “Нашага слова” – літаратурны плён сяброў “Святліцы”.

Алесь Бакач.

АБВЕСТКА

Грамадская арганізацыя “Творчае згуртаванне “Святліца” з г. Баранавічы просіць усіх, хто любіць прыгожае беларускае пісьменства і мае магчымасць, дапамагчы грашыма на выданне другога нумару літаратурнага альманаха мясцовых аўтараў “Святліца”.

Наш р/р 3015005950018 у АК Белпрамбудбанк г.Баранавічы. Код банка 344. З пазнакаю: **на выданне літаратурнага альманаха “Святліца”.**

Падборка твораў сяброў “Святліцы” змешчана на 5-й старонцы.

“Дэмакратыя і правы чалавека ў Беларусі”

У Сойме Літвы 12 – 13 лютага 2000 г. прайшла міжнародная канферэнцыя “Правы чалавека і дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь”, арганізаваная дэпутатамі Сойму з садзеяннем Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, асабліва важкі ўклад робіць кіраўнік Хв.Нюнька. Удзел у канферэнцыі прымалі дэпутаты В.Рады, 13 склікання Р.Беларусь, Польшчы, Даніі, Літвы, Эстоніі, Пасол ЗША у Беларусі В.Спекхард і іншыя. Перад канферэнцыяй па першаму каналу Літоўскага тэлебачання паказалі дакументальны фільм пра Беларусь “Страх”. Працу канферэнцыі здымала тэлебачанне Літвы, Расеі, запісана на Інтарнэт, прысутнічалі журналісты розных СМІ. З дакладамі выступалі Старшыня Сойму Літвы прафесар В.Ладсбергіс, Старшыня камітэта па правах чалавека Сойму Эмануілас Зінгерыс, дэпутаты Саулюс Пячалюнас, Станіславас Каўшыніс, член Хельсінскага камітэта Даніі Маргарэт Капінска-Якабсен, кіраўнік Хельсінскага камітэта Даніі, глава, спецыяльнай місіі ОБСЕ у Чачні і Беларусі Рудольф Торнінг-Пецерсен, сябар Парламента Даніі Гіттэ Ліллелунд Бех, з Польшчы Яраслаў Гуза, з Беларусі Ул.Нісцюк, М.Грыб, праф. М.Пастухоў, С. Шарэцкі і другія. У дакладах падкрэслівалася аб сістэматычным парушэнні правоў чалавека ў Беларусі, не забяспечана права чалавека на безапаснасць, на 10 млн. жыхароў у рэспубліцы 135 тыс. міліцыянтаў, прападаюць бясследна маладыя людзі, дэпутаты, фабрыкуюцца бяздоказныя крымінальныя справы, людзі жывуць за рысай **беднасці, пастаянна ў** страху. СМІ 98% дзяржаўная, працуе толькі адзін канал па БТ і той амаль цалкам рускамоўны, да якога не мае доступу апазіцыя.

Ужо колькі гадоў вядзецца цкаванне на сусветна вядомага пісьменніка Васіля Быкава, яго творы даўно не друкуюцца на радзіме, змушаны жыць за мяжой, у мінулым годзе папрасіў палітычнага прыстанішча ў Польшчы яшчэ адзін паэт Уладзімір Някляеў. Зачыняюцца беларускія школы, царква цалкам рускамоўная, якая адкрыта падтрымлівае дыктатарскі рэжым і вядзе антыбеларускую барацьбу. Ад таго, як будуць развівацца падзеі ў Беларусі, залежыць будучыня і суседніх Еўрапейскіх краін. А пакуль у суседняй Беларусі сумесь фашызму з махровым рускім шавінізмам, аб якім павінна ведаць усе дэмакратычныя краіны свету.

Таму на канферэнцыі прынята нескалькі заяваў.

Леакадзія Мілаш, г.Вільня.

Відэаклуб ТБМ пашырае дзейнасць

Раней у відэаклубе пры сядзібе таварыства па суботах можна было згодна з раскладам паглядзець стужку на беларускай мове. Цяпер з 21 лютага ў сядзібе будзе працаваць пракат беларускамоўных відэакасет, па буднях з 11.00 – 19.00, а ў суботу і нядзелю з 15.00 – 17.00.

Нагадаем, у відэаклубе існуе чатырнаццаць найменняў беларускамоўных відэакасет.

Таксама паведамляем, у Менску ў маладзёжным цэнтры “Майстэрня будучыні” адкрылася аддзяленне беларускага відэаклуба, які знаходзіцца ў сталічным мікрараёне Малінаўка, па вуліцы Слабадская 215. Інфармацыю пра расклад і рэпертуар можна атрымаць па тэл. 221 66666. Папярэдні расклад па нядзелях а 12.00.

Алесь Гурыновіч.

Ахвяраванні на ТБМ

1.Бацькі СШ № 180, г. Менск	**– 400 руб.**
2.Гатоўскі Э.І., г. Менск	**– 500 руб.**
3.Кананові, г. Менск	**– 2.000 руб.**
4.Казлоўская І.І., г. Менск	**– 300 руб.**
5.Каліцкая А.А., г. Менск	**– 500 руб.**
6.Гардзіевіч В.Ул., г. Масква	**– 5 500 руб.**
7.Сянько Алена і Мікалай, г. Лондан	**– 100 $**
8.Суполка ТБМ “Рэфармацыя”, г Менск	**– 1.000 руб.**

Захаванне нацыянальнай гістарычнай і культурнай спадчыны

Пара падводзіць вынікі

Конкурс на лепшую беларускую вясковую школу, прысвечаны 160-годдзю з дня нараджэння Францішка Багушэвіча, які праводзяць рэспубліканскія грамадскія аб'яднанні ТБМ і ТБШ, завяршаецца. Журы разгледзела 49 заявачных матэрыялаў з усіх шасці абласцей, дзе на беларускай мове вядзецца навучанне амаль у 3 тысячах школ. Ад Менскай вобласці ўдзельнічала ў конкурсе 14 устаноў, ад Брэсцкай – 11, ад Гомельскай – 9, ад Віцебскай – 7, ад Гарадзенскай – 6, ад Магілёўскай – 2. Мы ведаем, што не ўсе навучальна-выхаваўчыя ўстановы, якія заслугоўваюць нашай увагі, прынялі ўдзел у конкурсе, напрыклад Гудзеевіцкая, Міханавіцкая, Дулебская, Цімкавіцкая, Жупранская, Пяршайская і іншыя. Былі разгледжаны нават тыя заяўкі, якія прыйшлі з невялікім спазненнем, і сёння мы прадстаўляем поўны спіс (дадаецца). Дадаткова ў склад журы быў уведзены актыўны сябар ТБМ, айцец Уладзіслаў, ксёндз Чырвонага касцёлу. Было наведана каля дзесятка навучальна-выхаваўчых устаноў, у якіх адбыліся творчыя сустрэчы з педагагічнымі і вучнёўскімі калектывамі.

Журы пад кіраўніцтвам рэктара Беларускага дзяржаўнага педагагічнага калектыва, акадэміка Л.Н.Ціханава падводзіць вынікі і запрашае прадстаўнікоў усіх устаноў-удзельнікаў наведаць БДПУ 18 сакавіка (вул.Магілёўская, 37, 5-ы корп) а 11 гадзіне. У парадку працы: выстава заявачных матэрыялаў, адкрыццё ўрачыстасці і ўручэнне прызоў, канцэрт мастацкіх калектываў.

Алесь ЛОЗКА, старшыня аргкамітэта і намеснік старшыні журы конкурса.

Удзельнікі конкурса на лепшую беларускую вясковую школу.

№ п.п. Назва школы, раён

Менская вобласць

1. Мётчанскі “Школа-сад” Барысаўскага раёна
2. Ільянская СШ Вілейскага раёна
3. Рускасельская пачатк.школа Вілейскага раёна
4. Морацкая СШ Клецкага раёна
5. Лебедзеўская СШ Маладзечанскага раёна
6. Сырмежская СШ Мядзельскага раёна
7. Талькаўская СШ Пухавіцкага раёна
8. Замосцкая СШ Слуцкага раёна
9. Лучнікаўская БШ Слуцкага раёна
10. Залужская СШ Стаўбцоўскага раёна
11. Засульская СШ Стаўбцоўскага раёна
12. Налібоцкая СШ Стаўбцоўскага раёна
13. Нізаўская БШ Уздзенскага раёна
14. Грабнёўская СШ Чэрвенскага раёна

Берасцейская вобласць

1. Крошынская СШ Баранавіцкага раёна
2. Аброўская СШ Івацэвіцкага раёна
3. Падстарынская СШ Івацэвіцкага раёна
4. Востраўская СШ Ганцавіцкага раёна
5. Мікалаеўская БШ Камянецкага раёна
6. Вялікачучавіцкая СШ Лунінецкага раёна
7. Сінкевіцкая СШ Лунінецкага раёна
8. Крывошынская СШ Ляхавіцкага раёна
9. Бярозаўская СШ Пінскага раёна
10. Мачульская БШ Столінскага раёна
11. Фядорынская СШ Столінскага раёна

Віцебская вобласць

1. Барздоўская СШ Аршанскага раёна
2. Старашарабайская пачатковая школа Глыбоцкага раёна
3. Валкалацкая СШ Докшыцкага раёна
4. Бабыніцкая СШ Полацкага раёна
5. Заборская СШ Расонскага раёна
6. Германавіцкая СШ Шаркаўшчынскага раёна
7. Лужкоўская СШ Шаркаўшчынскага раёна

Гарадзенская вобласць

1. Верцялішкаўская СШ Гродзенскага раёна
2. Бердаўская СШ Лідскага раёна
3. Дзітвянская СШ Лідскага раёна
4. Валеўская СШ Навагрудскага раёна
5. Залескі сацыяльна-педагаг.комплекс Смаргонскага раёна
6. Хадзілонская БШ Шчучынскага раёна

Гомельская вобласць

1. Рассветаўская СШ Акцябрскага раёна
2. Ленінская СШ Добрушскага раёна
3. Дабрынская СШ Ельскага раёна
4. Запясоцкая БШ Жыткавіцкага раёна
5. Хільчынская СШ Жыткавіцкага раёна
6. Ворнаўская СШ Камянецкага раёна
7. Мормальская СШ Жлобінскага раёна
8. Бяляўская БШ Чачэрскага раёна
9. Буда-Сафіеўская БШ Лельчыцкага раёна

Магілёўская вобласць

1. Любоніцкая СШ Кіраўскага раёна
2. Сакольніцкая школа-дзіцячы сад Крычаўскага раёна

Міхаіл Пастухоў,
правамоцны суддзя Канстытуцыйнага суда,
доктар юрыдычных навук, прафесар

ЮРЫДЫЧНЫЯ АСПЕКТЫ ВЫКАРЫСТАННЯ ЗАКОНА АБ МОВАХ

Даклад на навукова-практычнай канферэнцыі "Закон аб мовах -- вынікі і перспектывы" 26 лютага 2000 года

Закон аб мовах, што быў прыняты 26 студзеня 1990 года, з'яўляецца, бадай, адным з першых законаў Рэспублікі Беларусь, які замацаваў належнае права беларускага народа карыстацца сваёй роднай мовай без усялякіх абмежаванняў.

Больш за ўсё ўражвае ўступ да гэтага закона, які напісаны высокім літаратурным стылем і прасякнуты вялікаю пашанай да беларускай мовы. І хоць усе прысутныя ў гэтай зале добра ведаюць наш Закон аб мовах, я ўсё ж дазваляю сабе працытаваць некалькі выразаў з гэтага Закона: "Мова – душа народа, галоўная і найбольш важная частка яго культуры"; "Жыве мова – жыве народ"; "Абавязак кожнага – берагчы родную мову, спрыяць яе развіццю і росквіту".

Заслуга Закона аб мовах (1990 г.) у тым, што тут упершыню беларускай мове надаваўся статус дзяржаўнай мовы. Разам з тым грамадзянам іншых нацыянальнасцяў не забаранялася карыстацца рускай або іншай мовай.

Гэтым Законам былі замацаваныя міжнародныя гарантыі абароны беларускай мовы, а таксама быў пакладзены пачатак прынцыпова іншых адносінаў міжнароднай супольнасці да беларускай нацыі. Рэспубліка Беларусь імкліва набывала статус самастойнай дзяржавы, што асацыявалася з назвай яе карэннага насельніцтва.

Закон аб мовах стаўся адной з прадмоваў далейшых пераўтварэнняў. 27 ліпеня 1990 года Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь прыняў гістарычную Дэкларацыю аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі. У Дэкларацыі наша рэспубліка абвяшчалася суверэннаю дзяржавай, што ўтварылася на падставе здзяйснення беларускай нацыяй неад'емнага права на самавызначэнне. Носьбітам суверэнітэту і адзінаю крыніцай дзяржаўнай улады вызначаўся беларускі народ, які складаецца з грамадзянаў усіх нацыянальнасцяў.

З вялікаю павагай паставіліся распрацоўшчыкі Дэкларацыі да беларускай мовы і культуры. У артыкуле 9 Дэкларацыі абвяшчалася, што дзяржава забяспечвае функцыянаванне беларускай мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця з захаваннем нацыянальных традыцыяў і гістарычнай сімволікі.

Нормы Закона аб мовах і Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце атрымалі працяг у першай Канстытуцыі незалежнай Рэспублікі Беларусь. Артыкул 17 Галоўнага закона замацаваў у якасці адзінай дзяржаўнай мовы беларускую мову і разам з тым гарантаваў права вольнага карыстання рускай мовай як мовай міжнацыянальных зносін.

Менавіта такое вырашэнне пытання аб дзяржаўнай мове з'яўляецца найбольш спрыяльным у сэнсе абароны і адраджэння беларускай мовы, а разам з тым і забяспечання нацыянальна-культурных правоў грамадзянаў Беларусі. Гэта цалкам пацвердзіла і практыка прымянення Закона аб мовах аж да самага рэферэндуму ў траўні 1995 года, у якім прысутнічала і пытанне аб наданні рускай мове аднолькавага статусу з беларускай.

З трыбуны канферэнцыі выступае Міхаіл Пастухоў. Фота Дзедзечкіна

У сродках масавай інфармацыі я выказаў свой погляд з нагоды канстытуцыйнасці гэтага рэферэндуму (гл.:"Народная воля", 20.08.98г.), і зараз я ўпэўнены ў тым, што ўлады незаконна прынізілі статус беларускай мовы на карысць рускай мовы.

Мяркуйце самі. Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь 12-га склікання прымаў рашэнне аб правядзенні рэферэндуму пад прымусам, таму што ў зале пасяджэнняў парламенту прысутнічалі ўзброеныя людзі ў камуфляжнай вопратцы. Яны жорстка збілі дэпутатаў, якія пратэставалі і, ігнаруючы статус іх недатыкальнасці, звезлі на крытых машынах за межы горада. На ўрадавым узроўні была арганізаваная паўсюдная прапагандысцкая кампанія ў падтрымку станоўчага вырашэння пытанняў, што выносіліся на рэферэндум. Тым часам нацыянальна-дэмакратычная арганізацыя (у прыватнасці, Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны), вядомыя грамадскія дзеячы, прыхільнікі беларускай нацыянальнай ідэі не атрымалі права выказаць свае погляды праз дзяржаўныя тэлебачанне і радыё. Але галоўнае тое, што ў адпаведнасці з тагачасным заканадаўствам пытанне пра мову не павінна было ўвогуле выносіцца на народнае галасаванне.

Супрацьзаконнымі трэба лічыць і наступныя змены ў Законе аб мовах, што былі зробленыя шляхам прыняцця паправак ад 13 ліпеня 1998 года (гл.: Ведамасці Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. 1998, № 28, арт.461). Па сутнасці яны сталі падставай працэсу русіфікацыі, што распачаўся ў Беларусі пасля абрання на пасаду прэзідэнта А.Лукашэнкі. Аб незаконнасці гэтых зменаў гаворыць яшчэ і тое, што прынятыя яны былі неправамоцным органам заканадаўчай улады, які быў сфармаваны пасля прымусовага роспуску Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь 13-га склікання.

З усяго вышэйсказанага вынікае, што да сённяшняга дня ў Рэспубліцы Беларусь сапраўдным прававым актам у моўнай сферы з'яўляецца Закон аб мовах ад 26 студзеня 1990 г. З пункту погляду ўсіх прававых канонаў ён павінен дзейнічаць і быць абавязковым для ўсіх дзяржаўных органаў, службовых асобаў і грамадзянаў. Такая высnова асабіста ў мяне не выклікае аніякага сумнення, і, калі спатрэбіцца доказы, я магу прывесці шэраг дадатковых прававых аргументаў і канкрэтныя лічбы.

У сувязі з гэтым звяртаю Вашу ўвагу на некаторыя палажэнні Закона аб мовах, якія павінны выкарыстоўвацца ў жыцці, але якія ігнаруе сённяшняя ўлада, а разам з тым і шэраг грамадзянаў, што не адчуваюць сваёй прыналежнасці да беларускай нацыі.

Артыкул 2 Закона абвяшчае, што Рэспубліка Беларусь забяспечвае ўсебаковае развіццё і функцыянаванне беларускай мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця. Агульнабеларускія і мясцовыя дзяржаўныя органы, прадпрыемствы, установы і грамадскія арганізацыі павінны ствараць для грамадзянаў Рэспублікі Беларусь неабходныя ўмовы для вывучэння беларускай і рускай моваў і для дасканалага валодання імі.

А што мы маем на самой справе? Ці ставарае ўлада ўмовы, каб грамадзяне мелі магчымасць карыстацца беларускай мовай на працы, у час навучання альбо грамадскіх спрэчак? Адказ відавочны.

Артыкул 3 Закона патрабуе ад органаў дзяржаўнай улады і дзяржаўных службоўцаў афармляць свае рашэнні і весці справаводства па-беларуску. На звароты грамадзянаў павінны адказваць на беларускай мове, а пераклад на рускую мову рабіць толькі па запатрабаванні.

Паводле артыкула 4 Закона кіраўнікі дзяржаўных устаноў, прадпрыемстваў і грамадскіх аб'яднанняў павінны валодаць беларускай мовай у межах, неабходных для выканання службовых абавязкаў.

Але ж гэта зусім не адпавядае рэчаіснасці. Кіраўнікі ўсіх узроўняў не карыстаюцца дзяржаўнай мовай нават на афіцыйных мерапрыемствах. Ад гэтага абавязку іх вызваліў новы Закон аб мовах, што абвясціў дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь беларускую і рускую мовы.

Атрымліваецца, што ў нас быццам бы дзве роўныя мовы, размаўляй на якой жадаеш, на свой уласны выбар. Але ж нацыянальныя кадры размаўляюць на мове іншай нацыі і іншай краіны. Ці магчыма такое ўявіць, напрыклад, у Польшчы, Нямеччыне ці Францыі? Мяркую, адказ ведае кожны.

Да 2000 года Закон аб мовах мусіў цалкам увайсці ў практычнае жыццё беларускага грамадства, адрадзіць нацыянальную культуру, стаць падмуркам беларускай дзяржаўнасці. На жаль, праграма паступовага выкарыстання Закона была вынішчана, і шмат у чым з-за шчырага нежадання ўлады карыстацца роднай мовай.

Тое, што адбываецца зараз у Беларусі з беларускай мовай, як я мяркую, трэба лічыць знявагаю нацыянальнай годнасці беларускага народа, нацыянальнай ганьбай і здрадай нацыянальным інтарэсам.

Мова тытульнай нацыі ўсюды і заўсёды з'яўляецца адзінай дзяржаўнай мовай. Тым больш, што людзі карэннай нацыі ў Рэспубліцы Беларусь, паводле апошняга перапісу, складаюць 81%.

Упэўнены, што надыдзе час, калі святыні беларускай дзяржавы – Мова, Герб, Сцяг – зноў зоймуць свае пачэснае месца, стануць увасабленнем беларускай дзяржаўнасці і культуры.

Я веру, што так яно і будзе, і спадзяюся на хуткія змены ў нашым дзяржаўным і грамадскім жыцці.

Жыве беларуская мова – душа беларускага народа!

Жыве незалежная Беларусь!

"Дзіўны наш народ"

Новы год сустракала ў Беларусі. Вядома, глядзелі расейскія каналы тэлебачання. Прыгожы, у час зыход прэзідэнта Расеі Барыса Ельцына. Прапанавала потым уключыць беларускае тэлебачанне, а раптам і ваш гэта зробіць, за цудоўным прыкладам "старэйшага брата", тым больш, што тэрмін паўнамоцтвам даўно, аж паўгода, сышоў. Ды не. Беларускае тэлебачанне ніхто не глядзіць, зразумела, яно толькі раздражняе, па-беларуску дыктары гавораць з памылкамі, я неяк спрабавала фіксаваць, адчуваецца іх напружанасць. Прэсу таксама не чытаюць, не да гэтага, эканоміка разбурана. Але падтрымоўваюць прэзідэнта. Хаця з яго прыходам на свінаферме запарваюць муку, выкарыстоўваючы дровы, бо няма саляркі, сякуць у ручную аж за 3 млн зайчыкаў у месяц. Што можна купіць за іх?

У раённы цэнтр за сорак кіламетраў ходзяць пяшком, вяртаюцца пад раніцу наступнага дня. Аўтобусы ўжо некалькі гадоў курсуюць толькі па некаторых маршрутах і то з вялікімі перабоямі, а ў апошнія гады зусім знялі, няма паліва. Здзіўляе цярпенне народа, колькі ж можна над ім здзекавацца. Хадзілі продкі пяшком у Вільню да 1939 г., рана выйдуць, вечарам вяртаюцца ды яшчэ і хлеб і соль неслі. Цяпер народ слабы, і Чарнобыль, і няўпэўненасць у заўтрашнім дні. Увосень закрылі беларускую школу, дзеці ездзяць за 10 км у літоўскую, жывуць у інтэрнаце, нават першакласнікі. І што гэта дало, - дзеці хварэюць, галодныя, растуць рабаўнікі, ужо ёсць выпадкі. Вось, што дае эканомія на дзецях. Вынікі выбараў вядомыя.

Вясной адбываліся выбары ў мясцовыя саветы, якраз супала з каталіцкім Вялікаднем. Усе рана паехалі ў касцёл, я адна засталася ў хаце. У 6 гадзін раніцы, яшчэ спала, прыехалі з скрыняй галасаваць. Мне, грамадзянцы другой краіны прапанавалі паставіць подпісы за ўсіх, хто прапісаны. У спісах былі невядомыя прозвішчы лясніка, заатэхніка. Выканала іх просьбу, бо нічога не мянялася. Усё было загадзя вядома. Дарэчы, я так галасавала і за будучага прэзідэнта ў 1994 годзе, але не проста ставіла подпісы, а і выкрэслівала непатрэбных кандыдатаў, у тым ліку і цяперашняга, і тлумачыла, да чаго гэта прывядзе. Што і здарылася.

Так, вядома, мне не абыякавы лёс Бацькаўшчыны. Неяк з Вільні ехала мая знаёмая, уся сіняя, нешта прывязвала, каб перавезці ў Літву, працуе яна ў Беларусі ў дзіцячым садку, атрымоўвае 6 млн., двое дзяцей, скардзілася на цяжкае жыццё. Распавядала, што з школы збіраліся паехаць вучні на экскурсію ў Менск, але не атрымалася, бо бацькі не змаглі заплаціць. Да такога стану прывяла абыякавасць людзей, жывуць адным днём, няма ўпэўненасці ў заўтрашнім дні, а самае страшнае -- няма будучыні ў падрастаючага пакалення.

Леакадзія Мілаш,
г.Вільня.

Баранавіцкая "Святліца"

Аляксей Белы

Як раней усё ў нас тут было спакваля,
Так і сёння наш розум не палкі…
Назбіраць па-на ўзлеску сухога галля,
Ажывіць лёгкім рухам запалкі.

Не каб цемры пазбыцца ці ежу варыць,
Не каб стала лягчэйшай дарога,
А каб проста сядзець і з агнём гаварыць,
Быццам дзеці паганскага бога.

****

На золку ахопяць цябе бесклапотныя сны,
І знічка на комін прысядзе часцінкай
Сусвету…
Чаромха і бэз зацвітаюць з прыходам
вясны,
Язвін і шыпшына – калі пачынаецца лета.

І сонейка ўстане, і гляне з-за сіняй гары,
І зноў па падлозе раскіне празрыстыя
промні.
І вернешся ў марах да светлай юначай
пары,
І будзе што ўспомніць!

****

Я з марамі – быццам з бядой,
Дзён многа, а доля адна…
Азёры з жывою вадой
Прамерзлі да дна.

Каню дарагому – таўро,
Шчасліваму – торбу і ў людзі.
Жар-птушка не згубіць пяро –
Патрэбы не будзе.

… Вірамі зламала вясло,
Ні хаты , ні роду.
А проста каханне прайшло,
Відаць, назаўсёды.

****

Што ж тут робіцца, на Беларусі,
Людзі мы, ці ўжо болей не людзі?..
Лепш падацца ў "дзікія гусі",*
Чым сядзець у самоце і брудзе.

Досыць ціскаць азадкамі лаву,
Ды збіраць па аселіцах шчаўе.
Лепш у джунглях знайсці сваю славу,
Ці – бясслаўе.

**"дзікія гусі" – замежны французскі легіён.*

****

Зноў салодкай стала цыгарэта,
Прасціна – скамечанай паперай.
Надышла пара вяртацца з лета.
Шчыльна ў лета зачыняю дзверы.

Звянуць і рамонкі, і валожкі,
Не ўратуе болей іх адліга.
І замест жанчыны ў маім ложку
Зноў ляжыць разгорнутая кніга.

****

Позняе каханне – нібыта першае,
І ніхто за гэта не асудзіць.
У другім жыцці былі б мы лепшымі,
Ды, на жаль, яго ў мяне не будзе.
Зноў пушынцы не хапае лёту,
Ціха ў лесе. Хутка дзень настане.
У другім жыцці сваёй пяшчоты
Мы б не шкадавалі для кахання.

Алесь Корнеў

Прысвячаецца маладой паэтцы Лесі Беларусцы (Ларысе Пятроўне Марозавай), загінуўшай у Гулагскім лагеры "Эльген" ("Мёртвы") 13.01.48 года. (Гл. часопіс "Алеся" № 1-98г).

"Ага! Дык складаеш вершы!
Яшчэ й на беларускай мове!
То значыць вораг ты найпершы…
Відаць з нацдэмаўцамі ў змове.

Таму, мо люба ці не люба,
Бяры харчы, бяры ватоўку –
І давядзецца ехаць пасля шлюбу
Табе ў "вясельную вандроўку."

І звезлі з родненькага кута
Туды, дзе змерзла нават сопка…
Глядзяць спалохана акуты,
Ад страху моляцца таропка.

Рыпіць самота ў снезе хрустка,
Туга з'ядналася з пургою…
Не змоўкла Леся Беларуска,
Гаворыць вершамі з тайгою.

Але тайга журбы не здыме,
Бо і сама замерла ў скрусе…
Душою Леся на радзіме
І думкі там, у Беларусі.

… Няма ўжо Лесі і двухтомнік
яе таксама знік у Лету.
Давайце, ўсё ж, паставім помнік
Мы невядомаму паэту,
Як невядомаму салдату…
Без прозвішча, без пэўнай даты…

НАША МАЦІ

Віхурацъ думкі. Позірк востры.
І боль душу мне раздзірае…
Перад сабою бачу постаць –
Жанчына кволая, старая.

Сагнутая пад ціскам ветру,
Як бы вага яго без меры,
У бясколерным пражытым свэтры
І твар такі ж гранітна-шэры.

А вочы! Выцвілыя вочы!
І рукі ў трэшчынках ад працы…
Стаіць, бы помнік той сірочы…
Правобраз Беларусі –маці.

О, дзе ж вы, выраслыя дзеці?
Як з вамі сувязі наладзіць?
Ну як на вас ёй пагляДзець?
Хаця б разок ізноў пагладзіць…

Хапіла б тут піцця і ежы,
Дык вам давай чагосці болей.
То ў горадзе, а то ў замежжы
Шукаеце вы лепшай долі.

Адзін імкнецца ўзяць уладу,
Другі пайшоў шукаць багацце…
А ў маці – ніякога ладу.
Застаўся сум адзін у маці.

… Пучок пятрушкі. Пук маркоўны
Не кпіце, людзечкі, не кпіце.
Ну хто з вас будзе памяркоўны?
Купіце што-нішто. Купіце…

Іван Лагвіновіч

ХУТАРАНКА

За чыстым полем, за цёмным лесам,
За невысокаю гарой
На хутарочку жыве Алеся
З катом, сабакам і казой.

Жанчына дровы ў радзюжцы носіць,
Траву на сена сярпочкам жне.
Ляснік тамтэйшы ёй хлеб прывозіць –
Хоць раз на тыдні, а зазірне.

Слупоў і дроту пашкадавалі –
Ёй электрычнасць не правялі.
Б'е ў вокны пушча зялёнай хваляй,
Звілі ў застрэшку гняздо чмялі.

Хацелі ў горад забраць Алесю.
Яна сказала рашуча: "Не!
Не пражыву я трох дзён без лесу.
І адчапіцеся ад мяне."

Дзмітры Тукай

ВЯСНОВЫЯ ЗАМАЛЁЎКІ.

Зямля аж дыхае ў руцэ,
Бы мякіш хлеба.
Вясна блакіт бярэ ў рацэ,
Фарбуе неба.

Па беласнежных прасцінах
Прайшоўся пэндзаль –
Вясна выводзіць на палях
Свой першы вензель.

А потым пройдзе па раллі
Квачом зялёным,
Наўмысна пырсне па галлі
Бярозам, клёнам…

І красавік, нібы знарок,
Падхопіць ветрам,
Мы будзем піць з бярэзін сок
І піць паветра.

Нам зноў да ранку не заснуць
У ночы,
Як толькі ў сэрцы зазірнуць
Пралесак вочы.

Браніслава Лапкоўская

Мова

Наша мова не загіне:
Карані – у зямлі.
Мову мы не пакінем,
Мову продкі далі.
Рунь узнімецца ў колас,
Сцюжам рунь не здалець.
Мовы выспелы голас
Будзе песняй звінець!

Іван Трысцень

НАШ СЦЯГ

Наш сцяг самы прыгожы ва ўсім свеце.
Не верыце?
Прыглядзіцеся добра, задумайцеся.
Хвіліну, другую, трэцюю.
Чым больш вы глядзіце,
тым прыгажэй ён становіцца.
Але ёсць адна ўмова –
сцяг павінен быць чысты.
Кожная пылінка прыкметна на ім.
Беражыце наш сцяг, бо
Толькі калі ён чысты і
ў чыстых руках, вы ўбачыце
сапраўдную прыгажосць яго.
А наш сцяг самы прыгожы
ва ўсім свеце.

Па белым, па снезе – палоска крыві,
А можа пялёсткі хто ружы раскідаў?
Прыгожы як кветка і вечна жывы
Сцяг Крыўскі, Вітоўтаў, Давыдаў.
Ён – сведка далёкіх і значных падзей,
У водбліскаў вогненнай, воінскай славы,
Надзея для многіх мільёнаў людзей,
Апора і сімвал дзяржавы.

Булатам звінела, курэла зямля,
Чужынцы ішлі, і баі не сціхалі,
Мелодыю бітвы ў руках Каваля,
Ліцьвінам мячы заспявалі.

Са сцягам сваім неўміручыя мы, -
Казалі яны перад боем.
Загіне хто з нас – Шлях да Раю прамы,
А вернецца – будзе героем.

Імклівай Пагоні не сцішыцца бег,
Наш сцяг у стагоддзях лунае.
Прыродай штогод абнаўляецца сцяг,
А колеру кроў не мяняе.

Венанцы Бутрым

ВОСЕНЬ
(урывак)

Кастрычніцкая яснасць!… Як праз шкло
Прамытае не раз, ды таўшчыні належнай…
Ільецца створанае вечнасцю святло,
Сатканае з журбы і радасці бязмежнай.
І песні горнуцца, бы ветразі плывуць,
У словах, знойдзеных і сказаных другімі.
І спее ўласнае. Збірай, і не забудзь,
Што так пяецца толькі між сваімі…

І пракрадзецца досвіткам туман нямы,
Абдыме былку кожную. І стан яліны дужай…
Счакаўшы раніцу, пад сонца пойдзем мы,
Зямляк і суайчыннік – шчыры дружа.
Адчуць, як у гаі з бяроз, ляшчын, асін
Страсаецца цішком пад кірзавыя боты
Начышчаная медзь, прынадлівы кармін,
Нейтральнасць бляскасці пры кроплях пазалоты.

Спакой і цішыня – не маюць меж і мер.
Ахейцы сінявы такой не сустракалі!
Халаднаваты клімат… быў бы свой Гамер,
Калі яны Руна яшчэ і не шукалі…
А нам – элегіі, санеты. Конь сівы,
Барвовым захадам ружова фарбаваны…
І гэты вось кастрычнік залаты,
Да дробязей знаёмы, зноў жа – нечаканы…

Быў млын калісь… Праз рэшткі паляў лье
У нізкіх берагах рака струмень халодны.
Спрамляюць рэчышча. Чакае тут яе
Бетонная труба. Над ёю – мост выгодны.
Падыдзем? Пастаім, каб лепей ацаніць
Прыкметы навізны, наканаванай часам.
Цякла - як сонная, тут – пеніцца, бурліць!
І зноў спакойная – пакінулі сам-насам!

Зусім як чалавек! Ды праз матора гук
Ён нашых разважанняў не пачуе:
З навюткім кошыкам лазовым паляшук
З-пад Пінска на Навагрудак шыбуе!
Да тых грыбкоў, што ў кошыку ляжаць,
Зяць прынясе што-кольвечы з сельмага…
Без кроплі ж той – ні быць, ні гасцяваць:
Адолее, замучыць смага…

Ах, колькі ж іх было: тых кропель, баразён,
Крывавых мазалёў, крыжа здранцвення, поту,
Дажджоў заложных, каб буяў драсён,
І тых чаканых, зсунутых на потым!
Шчасліва, дзядзька! Ўнукаў падтрымай,
Хай доля мачыхай ніколі ім не будзе!
А розных там хвароб, нястач – о непачаты край! –
Адолеем, ўсю плойму збудзем!

Алесь Бакач

ПАННЫ

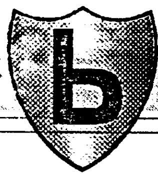
У густым,
Нібы дым,
Хмарным небе начным
Зіхатнулі шаўкамі зорнымі
Побач з Месяцам маладым
Панны ясныя між сузор'ямі.

Іх, як сцяг па вятрах –
Валасоў Млечны Шлях.
Ды ад зор не чакай сардэчнасці –
Адбіваецца ў іх вачах
Таямніца халоднай вечнасці.

ЖНІВЕНЬ

Маладзік на золку знік.
Сонца лік, бы залатнік,
Выплыў над лясамі.
Грыбнікі, як ганчакі,
Напраскі праз хмызнякі
Сыпнулі з кашамі.

Зазвінеў над полем спеў.
Зашасцеў вятроў павеў
Хвалямі па ніве.
Па садах у туманах.
Дзе, як птах, мядовы пах,
Ласуецца Жнівень.

Жывыя парасткі

27 верасня 1998 года ў Мар'інай Горцы была створана новая грамадская арганізацыя з культурна-асветніцкім кірункам дзейнасці "Беларуская хатка". Узначаліў яе студэнт Беларускага універсітэта культуры Алесь Васьковіч. У заснавальнікі арганізацыі ўвайшлі прадстаўнікі мясцовай інтэлігенцыі – паэты Уладзімір Жаўняк, Уладзімір Румцэвіч, неаднаразовы лаўрэат конкурсаў аўтарскай песні Ларыса Цыцэня, мясцовыя краязнаўцы Барыс Муха, Наталля Ільініч. Удзельнікамі ўстаноўчага сходу былі таксама студэнты. Сёлета напрыканцы верасня арганізацыя адзначыла першую гадавіну сваёй дзейнасці. Урачыстасць прайшла ў адзінай беларускай школе горада – Мар'інагорскай СШ № 1. Прысутнічалі вучні школы, а таксама запрошаныя з Менску госці – сябры Менскага рыцарскага клуба, прадстаўнікі Таварыства беларускай мовы, спявак, выканаўца беларускіх песень Аляксей Галіч.

Вечарыну пачаў кіраўнік "Беларускай хаткі" Алесь Васьковіч. Ён не толькі расказаў прысутным пра дзейнасць гэтай грамадскай арганізацыі, падвёўшы вынікі першага года яе работы, але і зрабіў школе ад яе каштоўны падарунак – відэаплэер – у знак падзякі за супрацоўніцтва і дапамогу, якую школа аказвала "Беларускай хатцы".

Асноўнай задачай дзейнасці арганізацыі з'яўляецца адраджэнне нацыянальных традыцый, ажыўленне таго пласта народнай культуры, які быў занядбаны за савецкія часы. За год шмат што ўжо зроблена ў гэтым накірунку. Арганізоўвалі народныя святы. Добра ўдаліся Каляды – людзі прыхільна і зычліва сустракалі калядоўшчыкаў, радаваліся аднаўленню традыцыі. Гукалі вясну ў Тальцы, там жа святкавалі Купалле. Улетку ў Тальцы якраз працаваў дзіцячы лагер, то для дзетак арганізавалі ўсё купальскае дзеянне, пасля працягвалі свята ўжо ў сваім коле, песні спявалі ўсю ноч. Тут. У гэтай школе правялі сустрэчу школьнікаў з пісьменнікам Уладзімірам Арловым і бардам Зміцерам Бартосікам. Адбылося некалькі семінараў на розныя тэмы. Апошнім часам "Беларуская хатка" крыху пашырыла накірункі сваёй дзейнасці: акрамя арганізацыі мерапрыемстваў культурнага напрамку пачала займацца адукацыйнымі праектамі. Шмат дапамагае іншым няўрадавым арганізацыям (такім, напрыклад, як Хельсінскі камітэт альбо шашачны клуб ТБМ) станавіцца на ногі, спрыяючы тым самым фармаванню грамадзянскай супольнасці. Здолелі нават выдаваць сваю газету – "Адвечны шлях". У далейшым плануецца выпускаць яе пад новай назвай – "Павятовая газета". Гэта звязана з пашырэннем тэматыкі выдання, накладу, месца распаўсюджання. Задуманая першапачаткова як культурна-асветніцкая, у далейшым газета будзе асвятляць таксама пытанні грамадска-палітычныя, тыя бакі жыцця, тыя праблемы, якія найбольш востра хвалююць людзей. Выходзіць яна будзе на два раёны – Чэрвеньскі і Пухавіцкі. Плануецца зарэгістраваць яе, бо адна справа – бюлетэнь, і зусім іншая – сур'ёзная газета, якую можна набываць у шапіку ці падпісацца па пошце.

Пасля выступу кіраўніка "Беларускай хаткі" на сцэну выходзілі менскія госці. Вялася размова пра неабходнасць адраджэння роднай мовы, нацыянальнай культуры, пра важнасць той справы, што робяць маладыя энтузіясты, абуджаючы ў моладзі нацыянальную свядомасць, пачуццё гаспадароў сваёй зямлі, сваёй краіны. Згадваліся слаўныя гістарычныя падзеі, гучалі вершы, песні, жарты, быў паказаны нават рыцарскі бой. Ад Таварыства беларускай мовы былі перададзеныя для школы кнігі, камплект газеты "Наша слова". І хаця ў зале сабраліся розныя па ўзросце (і, натуральна, па ступені засікаўленасці) моладзь, аднак тут можна было бачыць шмат уважлівых твараў, захопленых падзеяй вачэй. Аяк заўзята спаборнічалі хлопцы з дзяўчатамі, хто лепей адкажа на наш адраджэнскі заклік-пароль "Жыве Беларусь!", якое звонкае "Жыве!" скаланала залу! Дарэчы, перамаглі дзяўчаты. Пасля ўсіх выступаў Алесь Васьковіч раздаваў усім, хто жадаў, асобнікі газеты "Адвечны шлях", знайшліся ахвотныя атрымаць аўтографы выступоўцаў.

Такім чынам, першы год дзейнасці "Беларускай хаткі" завяршыўся яскравай і памятнай падзеяй у жыцці вучняў беларускай мар'інагорскай школы.

Хацелася б на заканчэнне неяк асэнсаваць і абагульніць свае ўражанні ад пачутага і ўбачанага тым суботнім днём у Мар'інай Горцы. Трэба сказаць, месца гэтае мае свае адметныя асаблівасці. Калі скарыстаць вобраз Валянціна Акудовіча "архіпелаг Беларусь", які дае ўяўленне пра раскіданасць выспачак беларушчыны ў акіяне зрусіфікаванага, асіміляванага асяроддзя, то гэты горад можна было б знайсці хіба што ў найглыбейшым месцы таго акіяну. Гэта адзін з найбольш зрусіфікаваных гарадоў, гарадкоў і мястэчак нашай краіны. Некалькі вайсковых частак, вялікі вайсковы гарадок – усё гэта ўяўляе сабой вялізны дамешак да мясцовага насельніцтва таго расейскамоўнага інтэрнацыяналу, з якога складалася савецкая армія (і цяперашняя па духу мала ў чым адрозная) і сем'і вайскоўцаў. З шасці школ горада толькі адна, і найменшая, беларуская, але і яна не ў ізаляцыі, вядома, адчувае на сабе русіфікатарскія ўплывы. У такіх умовах, зразумела, культурніцкую, адраджэнскую работу праводзіць цяжэй, чым дзесьці ў іншым месцы, тут цяжка спадзявацца адразу на адэкватны водгук, вынікі такой работы, магчыма, будуць заўважацца не так хутка. Паказальным з'яўляецца хаця б той факт, як прайшоў тут, у мар'інагорскай беларускай школе, праводзімы звычайна пісьменнікам У.Арловым падчас яго сустрэч з моладдзю сімвалічны "рэферэндум". Адказ на пытанне: "Ці хацелі б вы жыць у вольнай, незалежнай Беларусі?" – які пачуўся у такой аўдыторыі ў абсалютнай большасці бывае станоўчым, тут аказаўся ў значнай ступені, дзесці амаль на трэць, адмоўным. Трэцяя частка вучняў выбрала "Северо-западный край". Як гэта ўсё ж глыбока сядзіць у нашых людзях, пераходзіць з пакалення ў пакаленне... Нежаданне быць свабоднымі, страх? І не даўмеешся, што гэта такое.

Тым болей радуе гэткае няструмаванае праразтанне жывых парасткаў нацыянальнай свядомасці на такой, здавалася б, неўрадлівай глебе. Усё ўбачанае і пачутае тым верасьнёўскім днём у Мар'інай Горцы падтрымлівае светлую надзею: нацыянальнае адраджэнне спыніць немагчыма. Як немагчыма спыніць само жыццё.

Святлана Багданкевіч, сябра сакратарыяту ТБМ.

ЦІКАВАСЦЬ ДА МОВЫ РАСЦЕ

У той час, калі статыстыка гаворыць пра звужэньне магчымасцяў вучыцца па-беларуску, пра скарачэньне колькасці надрукаваных па-беларуску кніг, пра дыскрымінацыю мовы карэннага насельніцтва Беларусі – замежныя спецыялісты працягваюць вучыць беларускую мову і вераць, што надыйдзе час, і беларуская мова будзе цалкам запатрабаванай ў самой Беларусі, у міжнародных дачыненнях краіны, сярод беларусаў за мяжою.

На філалагічным факультэце БДУ дзве студэнткі – з башкірскай Уфы і польскага Любліну – вучацца па-беларуску, а таксама займаюцца моваю дадаткова – на індывідуальных занятках.

Студэнткі з Уфы і Любліну адразу мне паведамілі – а мы прызнаўчаіліся ўжо, што людзі тут дзівяцца: "Маўляў, што гэта вы ўзяліся за беларускую мову, калі ў самой Беларусі пачуеш яе нячаста?".

Агнешка Раманоўская з Любліну вырашыла вывучыць беларускую мову і прыехала ў Менск. Сябры вельмі дзівіліся такому выбару, аднак Агнешка верыць у тое, што спецыяліст, які жыве ў Польшчы і ведае беларускую мову, з часам зможа атрымаць прэстыжную працу. На пытанне, што ёй найбольш перашкаджае ў вывучэнні беларускай мовы адказала: "Руская мова".

Больш канкрэтныя планы ў Аксаны Міхальчэнкі, якая прыехала са сталіцы Башкартастану. Тата Аксаны – беларус. Бабуля і дзядуля прыехалі ва Ўфу ў 1918 годзе – ратаваліся ад голаду. У сталіцы Башкартастану даволі моцная беларуская дыяспара, аб'яднаная ў суполку, якой кіруе Віктар Рамановіч. Дарэчы ён і арганізаваў гэтую стажыроўку для Аксаны. Уфімскія беларусы выступілі з ініцыятываю адчыніць беларускае прадстаўніцтва і вучыць сваіх дзяцей беларускай мове і культуры. Аксана кажа, што ў Башкартастане вельмі шмат беларусаў, ёсць беларускія паселішчы ў Іглінскім раёне, там створаныя дзве школы, якія працуюць на беларускай мове, тыя выпускнікі хочуць больш ведаць беларускую мову". Больш за ўсё Аксану Міхальчанка ў Беларусі ўразіла тое, што людзі там больш ветлівыя, спакойныя. У параўнаньні з яе рэспублікаю, Беларусь больш еўрапейская.

Мэтадыст навучання замежных грамадзянаў Валянціна Філімонава паведамляе, што, цікавасць замежнікаў да беларускай мовы расце.

Адзін студэнт з Японіі, які вывучыў нашую мову, цяпер працуе ў японскім міністэрстве замежных справаў і хоча курыраваць дачыненні зь Беларуссю. Сёлета пачалі вывучаць беларускую мову два студэнты з Нямеччыны – з Енскага універсітэту і універсітэту з Бохуму. Адзін з іх Андрэ Дом – вядомы нямецкі журналіст – перад тым, як зацікавіцца моваю і гісторыяй нашае зямлі, рабіў журналісцкія матэрыялы пра жыццё ў Беларусі.

У БДУ прыходзяць дзесяткі лістоў ад людзей, якія хочуць прыехаць у Беларусь і вывучаць яе мову і культуру. Жывуць гэтыя людзі ў Польшчы, Украіне, Іспаніі, Японіі, Пакістане.

("Весткі й паведамленьні")

СВЯТА ПАЭЗІІ Ў ЛІДЗЕ

Сёлета, 24 лютага, у палацы культуры г.Ліды адбыўся конкурс беларускамоўных паэтаў гораду і раёну. Да ўдзелу ў ім былі запрошаны настаўнікі і вучні школ, выкладчыкі і навучэнцы сярэдне-спецыяльных установаў, выхавацелі дзіцячых садкоў,

Мерапрыемства ладзілася Таварыствам Беларускай Школы (кіраўнік – Анатоль Крупа). Чынны ўдзел у яго арганізацыі прынялі: ТБМ (кіраўнік – Лявон Анацка), Маладзёвы цэнтр "Генерацыя" (кіраўнік – Артур Ганько) і літаратурнае аб'яднанне "Рунь", якое ўзначальвае галоўны рэдактар газеты "Наша слова", выдавец літаратурна-мастацкага часопіса "Ад Лідскіх муроў", выда-вец гісторыка-культуралагічнага часопіса "Лідскі Летапісец", паэт, журналіст Станіслаў Суднік.

Журы конкурсу склалі вядомыя нашы паэты, дырэктары школ, уласны штатны карэспандэнт газеты "Гродзенская праўда" Алесь Жалкоўскі.

Пры немалой колькасці слухачоў са сваімі творами выступалі ў асноўным навучэнцы педагагічнай і музычнай вучэльняў, СПТУ, вучні школ горада і раёна, а таксама некалькі паэтаў больш сталага ўзросту. Усяго ў чытаннях прынялі ўдзел 22 паэты. І, што вельмі цікава, даведаўшыся аб прысутнасці ў зале некалькіх празаікаў, журы ветліва запрасіла іх парушыць загадзя запланаваны рэгламент і зачытаць урыўкі са сваіх празаічных твораў, што да ўсеагульнага задавальнення прысутных і было імі паспяхова выканана. Гэта дадало праграме своеасаблівага каларыту і добра яе разнастаіла.

Бадай, што ўсе прадстаўленыя творы выступоўцаў вызначаліся добрым мастацкім зместам. Для журы не засталося нічога іншага, як прызнаць і абвясціць наладжаныя чытанні не проста конкурсам, але сапраўдным святам прыгожага пісьменства і ўручыць прызы – цікавыя кнігі беларускіх аўтараў усім яго удзельнікам-конкурсантам.

Усё ж , быў вызначаны шэраг найбольш удалых выступаў. Гэта, найперш, вельмі ўпадабаныя прысутнымі вершы такіх аўтараў, як : Васіль Каламіец (верш "Прыгажосць"), Ліза Заяц (вершы "Радзіма", "Мышка"), Мацюш Дзяніс (вершы "Мая сям'я", "Божая кароўка"), Верабей Аксана (вершы "Гораду Лідзе", "Пра Свіцязь"), Роік Святлана (верш "Папараць-кветка"). Яны і былі прызнаны пераможцамі конкурсу.

Святочная гэтая імпрэза завяршылася выступамі арганізатараў. Па просьбе прысутных паэт і перакладчык, пераможца рэспубліканскага конкурсу перакладаў паэтычных твораў Пётра Макарэвіч прачытаў некалькі сваіх вершаў і перакладаў. Выступілі таксама Станіслаў Суднік, Артур Ганько і інш.

Арганізатары свята звярнуліся да ўсіх яго ўдзельнікаў і прысутных са словамі шчырай падзякі, радасці і надзеі на далейшы працяг гэтай добрай традыцыі.

Неўзабаве лепшыя творы нашых аўтараў будуць надрукаваны ў газетах "Наша слова" і "Прынёманскія весці", часопісе "Ад Лідскіх муроў", іншых выданняў і, як было дамоўлена, адбудуцца новыя цікавыя літаратурныя імпрэзы. І, што выключна прыемна і важна адзначыць, літаратурнае аб'яднанне "Рунь" набыло багата надзвычай таленавітых сяброў-літаратараў.

За творчаю моладдзю – наша будучыня!

На здымку ўдзельнікі конкурсу і журы

ЮРЫ КАРЭЙВА.
Літаратар, рэдактар часопіса "Ад Лідскіх муроў".

Вярнуліся яшчэ не ўсе

Беларуская гістарычная навуковая, літаратурная спадчына, нягледзячы на падзенне камуністычнай ідэалагічнай заслоны, з цяжкасцю вяртаецца да сваіх землякоў. Вялікай перашкодай зараз сталі на яе шляху расійскі імперскі шавінізм і прамаскоўская палітыка яе прыхвастняў. І ўсё ж нягледзячы на супраціў гэтых антыбеларускіх сіл, праца ў гэтым кірунку не спыняецца.

У Беластоку, выдавецтва "Беларускі саюз Рэчы Паспалітай" выдаў кнігу "Вяртанне да сваіх". Прадмову, укладанне і каментар да яе зрабіў Слонімскі літаратар Сяргей Чыгрын. На старонках кнігі змешчаны творы заходнебеларускіх літаратурных дзеячоў, якіх беспадстаўна загубіў бальшавіцкі рэжым, а потым на працягу паўстагоддзя замоўчвалася іх творчая спадчына і імя. Гэта – Станіслаў Грынкевіч, Франук Грышкевіч і Уладыслаў Казлоўшчык. Усе яны родам з Беласточчыны.

У прадмове Сяргей Чыгрын звяртае ўвагу чытача, што ў свой час у Заходняй Беларусі было два Станіславы Грынкевічы. Малодшы Станіслаў Грынкевіч таксама быў шчырым беларусам, памёр на эміграцыі ў Амерыцы. А вось яго дзядзька і цёзка займаўся літаратурай і медыцынай.

Толькі чытач недастаткова знаёмы з жыццёвымі пуцявінамі гэтых творцаў, то не лішне будзе прыгадаць іх.

Нарадзіўся Станіслаў Грынкевіч 2 лютага 1902 года ў мястэчку Новы Двор былога Сакольскага павета Гродзенскай губерні. Напачатку вучыўся ў вясковага настаўніка. У 1912 годзе ён быў залічаны ў Гарадзенскую дзяржаўную мужчынскую гімназію. З пачаткам першай сусветнай вайны Станіслаў Грынкевіч, разам са стрыечным дзядзькам выехаў у Смаленскую губерню. Там скончыў сем класаў, вяртаецца ў родную вёску ды пачынае падрыхтоўку для паступлення ва універсітэт. Здае паспяхова экзамены і паступае ў Віленскі медычны універсітэт. Сямейныя абставіны склаліся так, што навучанне канчае ў Познані. Да 1935 года працуе ў медычнай клініцы, пасля – у псіхіятрычнай бальніцы ў Харошчы каля Беластока. Акрамя непасрэднай працы займаецца і перакладчыцкай дзейнасцю, перакладае на беларускую мову медыцынскія працы з іншых моў ды рэлігійныя тэмы. Жонка Ядвіга Грынкевіч стаматолаг, полька па-нацыянальнасці, апрацоўвала лекарскія парады па-беларуску, і нават сама пісала артыкулы. У Вільні выходзяць іх сумесныя кнігі "Рады хворым і здаровым" (1935г.), "Алкагалізм" (1938г.), "Умовы і загады, неабходныя для здароўя" (1939г.) ды іншыя.

У 1927 годзе Станіслаў Грынкевіч разам з сям'ёю пасяляецца ў Вільні, уладкоўваецца на працу ў першую Віленскую паліклініку. Тут ён піша шматлікія артыкулы ў часопісы "Студэнцкая думка", "Крыніца", "Заранка", "Калосьсе" і іншыя. Шмат ездзіць па вёсках, чытае папулярныя лекцыі па гігіене, медыцыне і гісторыі. У 1936 годзе Станіслаў Грынкевіч выдае брашуру "Асьвета". Яе канфіскоўвае польская паліцыя, аўтар два тыдні праводзіць за кратамі, затым на яго накладваецца штраф. Ён шмат піша. Вось толькі некалькі назваў: "Аб тэатры" (1927г.), "Царква. Помста. Вязніца". (1928г.), "Капля вады" (1927г.), "Народ" (1927г.), "Як лячыць хваробы хатнім спосабам" (1927г.), "Зацемкі аб характары беларусаў" (1935г.), "Аб праве да бацькаўшчыны" (1936г.).

Пісаў Грынкевіч і драматычныя творы. У 1927 годзе ў Вільні асобным выданнем выйшла з друку яго п'еса ў трох абразах "Жанімства па радыё" – бытавы драматычны твор. дзе распавядаецца пра жыццё і справы беларускіх вяскоўцаў.

Як толькі савецкія войскі вызвалілі ад немцаў Віленскі край, яго арыштоўваюць, канфіскоўваюць дом і маёмасць. Затым яго адпраўляюць на допыты ў Менск.

25 ліпеня 1945 года Станіслаў Грынкевіч быў расстраляны пад Магілёвам.

Яшчэ больш скупыя звесткі пра Франука Грышкевіча. Нарадзіўся ён дзесьці ў 1906 годзе ў мястэчку Сухаволі Сакольскага павета на Беласточчыне. Рана застаўся без бацькоў. Закончыў Віленскую беларускую гімназію. У 1926 годзе нелегальна пераходзіць польска-чэшскую мяжу ды паступае на літаратурны факультэт Карлавага універсітэта ў Празе. Там жа супрацоўнічае з часопісам "Slovansky prehled", дзе змяшчае рэцэнзіі на менскія выданні. Пасля вучобы вяртаецца ў Вільню, служыць у Войску Польскім. У 1939 годзе, пасля прыходу Чырвонай Арміі супрацоўнічае з часовымі ўладамі, узначальвае школы Віленскай школьнай акругі. З пачаткам Вялікай Айчыннай застаўся ў Вільні. Нямецкія акупацыйныя ўлады даюць дазвол на функцыянаванне Віленскай беларускай гімназіі. Ф. Грышкевіч прызначаецца яе дырэктарам, а выкладчыкамі гімназіі засталіся ўсе тыя, хто працаваў тут раней.

Франук Грышкевіч быў не толькі добрым педагогам, але і паэтам, перакладчыкам, публіцыстам. Першыя вершы былі надру-

каваны ў 1924 годзе ў часопісе "Студэнцкая думка" і газеце "Крыніца". Выступаў з вершамі ў "Сялянскай ніве", "Беларускай крыніцы", "Родных гонях" і іншых выданнях. У 1927 годзе ў Вільні выходзіць першы паэтычны зборнік "Вяснавыя мэлёдыі".

Былі ў Грышкевіча і паэтычныя творы. У канцы 1944 года ён быў арыштаваны органамі НКУС і змешчаны ў Менскую турму. Допыты праводзіў сам шэф беларускага НКУС Лаўрэнці Цанава, пад час якіх паэта жостка білі і здзекваліся. Ідучы на чарговы допыт, выскачыў праз турэмнае вакно на вуліцу і забіўся. Вершы яго гавораць самыя за сябе.

Дай жа нам дай,
Сілу ў змаганні,
Дай жа нам дай,
Моц у трыванні...

Прымі наш зоў,
Нашы малітвы,
Як жаўнераў
З крывавай бітвы
("Малітва")

Уладыслаў Казлоўшчык (сапраўднае прозвішча Казлоўскі) нарадзіўся таксама на Беласточчыне. Дзяцінства прайшло ў вёсцы Залессе. Першапачатковую і сярэднюю адукацыю набыў у Саколцы і ў Горадні. У 1916 годзе паступае ў Віленскую каталіцкую семінарыю. Як у Вільні распачало арганізоўвацца беларускае войска Уладыслаў пакідае семінарыю з мэтаю паступіць туды на службу. Адначасова ён запісваецца на кароткатэрміновыя беларускія настаўніцкія курсы пры Цэнтральнай радзе Віленшчыны і Гарадзеншчыны. Пасля заканчэння накіроўваецца ў Сакольскі павет, дзе прымае ўдзел у арганізацыі беларускіх школ. Спроба была неўдалая і неўзабаве ён вяртаецца ў Вільню. Як толькі ў Менску пачынаецца ўтварацца Вайсковая камісія, пераязджае туды. Напачатку 1920 года працуе інструктарам Беларускага нацыянальнага камітэта па пытаннях арганізацыі нацыянальнага і кааператыўнага жыцця ў Інгуменскім павеце. У маі Беларуская вайсковая камісія пасылае Казлоўшчыка ў Варшаўскую школу падхарунжых. Пасля заканчэння школы прызначаецца інструктарам у Першы батальён беларускіх стралкоў, які ў той час быў у Лодзі. Праз год беларускія аддзелы ліквідуюцца, і ён пераводзіцца ў польскае войска. як кадравы афіцэр. У 1930 годзе звальняецца са службы і пераязджае ў Вільню. Тут ён аддае сябе творчай працы і палітыцы. Арганізоўвае гімнастычнае таварыства "Гайсак", з'яўляецца выдаўцом і рэдактарам часопіса "Новы шлях" і адначасова выступае адным з арганізатараў Беларускай нацыянал – сацыялістычнай партыі.

Першыя творы Уладыслава Казлоўшчыка з'явіліся ў перыядычным друку ў 20-я гады. Напісаў шмат артыкулаў на тэмы фізічнага выхавання. Адначасова піша і літаратурныя творы. З друку выходзяць яго кнігі "Беларускія народныя песні з Сакольскага павету" (1930 г.), "Плач Беларускай Старонкі па дзетках сваіх рэнегатах" (1930г.), вершаваны раман "Путы кахання" (1932 г.), зборнік паэзіі "Шляхам змагання" (1935г.), вершаванае апавяданне "Казюк на кірмашы" (1940г.). Яго верш "Песьня беларускай моладзі" быў тады гімнам беларускіх юнакоў і дзяўчат, а музыку напісаў сам аўтар у гады вайны. Уладыслаў Казлоўскі ў акупаваным немцамі Мінску рэдагуе "Беларускую (Менскую) газету". 13 лістапада 1943 года ў рэдакцыі газеты яго застрэліў бальшавік Іван Шнігер.

Вершы Казлоўшчыка актуальны і сёння:

З доўгай, крыўднай болі,
Вечнае бяды
Вырвецца да волі
Дух наш малады.

Клічам да змагання
Край ускалыхне,
Усіх да аб'яднання
Дзейнасьцю напхне.
("Наш дух")

Як адзначыў у сваёй прадмове Сяргей Чыгрын, патрыятычная паэзія і проза беларускага літаратара з Беласточчыны – гэта заклік да незалежнасці і адраджэння Беларусі. Гэтыя словы з поўнай упэўненасцю можна аднесці і да двух другіх творцаў.

Язэп Палубятка.

Прэўрацкі В.В. (гістфак БДУ).

Нальшчанскі князь Даўмонт

Паўночна-заходнюю тэрыторыю сучаснай Беларусі на пачатку XIII ст. засялялі балцкія плямёны. Пад уздзеяннем Полацкага і Галіцка-Валынскага княстваў на паўночна-заходніх землях Беларусі адначасова са славянскай каланізацыяй адбываліся складаныя дзяржаваўтваральныя працэсы. Балты не мелі свайго адзінага цэнтра і іх землі падзяляліся па тэрытарыяльна-племянным адзінкам. Нам вядомы такія назвы, як Нальшчаны, Літва, Дайнова і інш. Але менавіта гэтым землям у хуткай будучыні давялося стаць адзіным ядром новай дзяржавы.

Звернем свой погляд на Нальшчанскую зямлю. Паводле меркавання даследчыкаў, Нальшчаны займалі тэрыторыю з поўначы на поўдзень ад г. Дзвінска (Даўгаўпілса) да г. Маладзечна і з захаду на ўсход ад г. Пабрадзе да г. Глыбокага. Праўда, у гэтым месцы нельга абыйсціся цалкам без спрэчак. Напрыклад, даследчык Л.В.Аляксееў мяркуе, што памежжам Полацкага княства і балцкіх тэрыторый быў Мядзельскі замак.

Далей, што мы ведаем, прыкладна ў сяр. XIII ст. нальшчанскім князем становіцца Даўмонт. Можна высунуць гіпотэзу, што рэзідэнцыяй князя Даўмонта быў замак на возеры Свір. У пацверджанне гэтаму ёсць некалькі ўскосных сведчанняў. Па-першае, князі Свірскія паводле легендарных звестак выводзілі свой род ад князя Даўмонта. Яны мелі герб "Лёс УІ, альбо Свірскі": у чырвоным полі двойчы перакрыжаваная срэбная страла наканечнікам уверх, над шоламам княжацкая карона. Па-другое, у свой час Мацей Стрыйкоўскі занатаваў, што сляды замка на возеры Свір "ёсць і зараз – так як замак, будучы драўляным, яшчэ ў далёкія часы прыйшоў у непрыгоднасць". Князь Даўмонт быў удзельным князем, таму ён не мог не супраціўляцца працэсу цэнтралізацыі балцка-славянскіх зямель паўночна-заходняй Беларусі, што адбываўся на працягу першай паловы XIII ст. Працэс цэнтралізацыі актыўна праводзіў у жыццё вялікі князь Міндоўг. Паслабленне крыжакамі магутнасці Полацкага княства і смерць у 1216 г. князя Уладзіміра, нашэсце татар на Галіцка-Валынскае княства – усё гэта ўдала выкарыстаў Міндоўг. Знішчаючы сепарытызм мясцовых князёў, вялікі князь часова аб'ядноўвае балцкія землі і распачынае экспансію на суседнія полацкія і наваградскія землі. Утвараецца першае балцка-славянскае гаспадарства. Аднак традыцыі мясцовай вольнасці былі вельмі моцнымі ў свядомасці іншых літоўскіх князёў, і ў 1263 г. арганізуецца забойства Міндоўга.

Пра ўдзел князя Даўмонта ў палітычным забойстве вялікага князя захаваліся супярэчлівыя звесткі. Згодна адным крыніцам, Даўмонт удзельнічаў у забойстве Міндоўга і ўцёк пасля гэтага ў Пскоў з-за пераследу сына забітага князя Войшалка. Іншыя ж крыніцы, больш позняга часу, называюць Даўмонта сынам Міндоўга, а яго ўцёкі ў Пскоў тлумачаць уціскам прыхільнікаў Міндоўга і жаданнем Даўмонта прыняць хрысціянства.

Як бы там не было, але ў "Сказанні пра Даўмонта" запісана так: " В лето 6773 (г.зн.1266). Побишася Литва межи сабою некиа ради нужа, блаженый же князь Домант с дружиною своею и с всем родом своим оставие отечьство свое, землю Литовскую, и прибеже в Плесков..."

Што сталася з нальшчанскімі землямі пасля ўцёкаў Даўмонта, указвае наступны факт: ужо ў 1268 г. лівонцы і рытане называлі Нальшчаны правінцыяй Літвы.

Пакрыўджаны князь Даўмонт стаўся зручнай зброяй для пскавічан і наўгародцаў. Яшчэ пры Аляксандры Неўскім гэтыя землі адчувалі ўзрастаючы напор Літвы. Як скардзіўся аўтар "Слова пра згубу Рускай зямлі" (напісаны твор у прамежак часу з 1238 па 1246г.г.): "А литовцы из болот своих на свет не показывались..." (маецца на ўвазе папярэдні перыяд). Актыўна змагаўся з наездамі Літвы Аляксандр Неўскі. У "Аповесці пра жыццё Аляксандра Неўскага" можна прачытаць: "В то же время ужножися языка литовского и начаша пакостити волости Александрове. Он же выездя и избиваше я. Единою ключися ему выехати, и победи 7 ратий единем выездом и множеством князей их изби, а овех рукама изыма, случы же его, ругающеся, вязахуть их к хвостом коней своих. И начаша оттол блюсти имени его".

У князя Даўмонта жонкай была Марыя – дачка наўгародскага князя Дзмітрыя Аляксандравіча, сына Аляксандра Неўскага. Прымаючы праваслаўнае імя Цімафей, нальшчанскі князь становіцца актыўным працягвальнікам палітыкі Аляксандра Неўскага. Ужо праз некалькі дзён знаходжання ў Пскове ён арганізуе паход на літоўскія землі. Пскавічы з радасцю яму дапамагаюць сабраць невялічкую дружыну. "И плени землю Литовскую, и отечьство свое повоева, и княгиню Герденевую полони и дети ея, и все княжения его повоева, и вратися с множеством полона ко граду Плескову".

У далейшым Даўмонт неафіцыйна прымірыўся з вялікімі князямі і сканцэнтраваў сваю ўвагу на барацьбе з крыжакамі. Менавіта такія лаяльныя адносіны пскоўскага князя дапамаглі выстаяць маладому Вялікаму Княству ў цяжкай барацьбе з Ордэнам. Можна дадаць, што сын Даўмонта – Давыд Гарадзенскі ўславіў пазней Бацькаўшчыну ўдалымі паходамі на крыжакаў.

І, напрыканцы, яшчэ адзін факт. У Васкрасенскім рукапісе сказана: "1533. Псковичи же за много лет такова пожара не помнят. Того же лета, месяца Августа в Л. день, преставися Игумен Александр, иже созда честную обитель на реце Свири; в ней велми трудолюбно пожив и отыде к Богу; иже ныне зовется по его благословению Александрова пустыня..." Узнікае пытанне: ці не пасля княжання Даўмонта [illegible] ва ракі Свір у ваколіцах Пскова?

“Калосьсе” на беларускай ніве

Беларусы, асабліва яго лідары, у апошні час намагаюцца прадстаць прад усім светам, як народ танных каштоўнасцей і аднастайных думак і меркаванняў. Яны безупіху гаротна плачуць па таннай савецкай каўбасе, якую не елі нават чацьвяраногія іх сябры. Дзесяткамі гадоў носяць адзін і той самы гарнітур ды сваё жабрацтва апраўдваюць тым, што ляшчэ не тое было: у вайну лебяду елі. Па-чорнаму зайздросцяць сваім багатым заходнім суседзям ды мкнуцца прадаць сваю Радзіму ў надзеі, што знойдзецца дурань з Усходу, які ім задарма будзе даваць бензіну ды газ. Яны любяць паказкі начальства ды вераць яму больш чым Богу. Ім да спадобы аднастайныя думкі ды меркаванні ва ўсім: ці яно датычыць палітыкі, эканомікі, грамадскага жыцця ды і літаратуры таксама.

Не можа быць аднастайным чалавечае жыццё, не можа быць аднатэмнаю літаратура. Сацыялістычны рэалізм з яго ідэалагічнымі выкрунтасамі за гады камуністычнага панавання тоўстым асфальтавым напластаваннем накрыў поле літаратурнай дзейнасці. Амаль дзесяць гадоў назад сканаў той лад жыцця. Толькі тое асфальта-ідэалагічнае нагрувашчанне, што ён пакінуў пасля сябе, так і застаўся душыць нас ды ўсё нашае жыццё і зараз.

Але як там не было, кволыя парасткі новага паступова ламаюць у нашых галовах шэрую аднастайнасць думак, поглядаў, меркаванняў. Я трымаю ў руках сёмы нумар літаратурна-мастацкага альманаха “Калосьсе”, заснавальнікам якога выступае Таварыства Вольных Літаратараў. Выданне, якое няспешна, крок за крокам заваёўвае сярод прыхільнікаў літаратуры аўтарытэт вольнадумнага высокамастацкага выдання, якіх на Беларусі катастрафічна бракуе. Можна, канешне, успомніць “Крыніцу”, прыгадаць “Нашу Ніву”. Але гэта тыя самыя адзіныя парасткі, што выбіліся з-пад прэса ідэалагічных наслаенняў мінуўшчыны. Гэта яшчэ не квітнеючы сад будучай беларускай літаратуры.

У гэтым нумары альманаха надрукаваны раманец (такое вызначэнне даў сам аўтар) Вітаўта Чаропкі “Поўны керкешоз”. Дзеянне адбываецца ў горадзе. Галоўны герой – Іван Аляксандравіч Хлестачонак. Сярод іншых дзеючых асобаў можна сустрэць знаёмыя чытачам па іншых творах прозвішчы Чычыкаў, Самасуй ды іншых. Гэта іранічны роспавяд пра нашае сённяшняе жыццё. Твор аб тым, як заезжая, невядомая людзям горада асоба ў вобразе Хлестачонка за пустыя абяцанкі накарміць усіх бананамі абіраецца прэзідэнтам. Магчыма аўтар у чымсці пераболышвае, але рэальная сутнасць нашага сённяшняга дня апісана па-мастацку яскрава. У гэтым нумары змешчана таксама фантасмагорыя ў двух дзеяннях Сяргея Кавалёва “Стомлены д'ябал”. Калі Вітаўт Чаропка ў сваім творы выкарыстаў прозвішчы герояў іншых твораў, то Сяргей Кавалёў у п'есе скарыстаў фрагменты з твораў К. Марашэўскага, Я.Купалы, Ф.Аляхновіча.

Аматараў прозы ў гэтым нумары чакае таксама з Алесем Аркушам ды Вінцэсем Мудровым. На старонках альманаха прадстаўлены іх “Прысуд валадара” і “Нячысцік у фраку”.

Паэзія, кажучы збітымі словамі, стан душы. Напісанае паэтычным словам нельга пераказаць прозаю. Паэзію неабходна чытаць.

Я над болем сваім
Уздымуся, як Белая Птушка,
Я над горам сваім
Узвяду Залатую Царкву,
Каб гулі ў ёй Званы,
Каб там вецер
Гайдаў іх і гушкаў,
Каб там мары плылі,
Нібы Павы,
Адна ў адну.

“Я над болем сваім уздымуся ..” (Гала Гара).

Паэзія ў альманаху прадстаўлена вершамі Ігара Сідарука, Юры Гумянюка, Васіля Дзівашэвіча, Гала Гары ды Леры Сом. Вершы розных паэтычных накірункаў, рознай мастацкай вартасці, але ні ў адным з іх не льюцца гаротныя слёзы творцы пра занядбайную мову, вымяршую вёсачку, старэнькую мамку ды гнілую хатку, якую сынуляпаэт не згорыцца адрамантаваць. Чытачу прадстаўляецца магчымасць выбраць тое, што бліжэй яму па сэрцы.

Ратуй мяне, мая радзіма.
Мяне пакрыўдзіў дзядзя Дзіма.
Мне пальцам вока выбіў, гад!
Адпомсці, мама, за сыночка,
Таксама выбі дзядзю вочка,
Заканапаць яго ў бочку,
Няхай пабачыць чорну ночку,
Пабачыць вечны зарапад.

(*Ігар Сідарук*)

Альманах “Калосьсе” заўжды вызначаўся важкасцю друкаваных перакладаў. Не разачараваў чытача ён і зараз. Адкрываў гэты нумар урывак з рамана знакамітага мадзярскага пісьменніка-раманіста Мора Ёкая “Сына чалавека з каменным сэрцам”. Змешчаны таксама апавяданні расіяніна Льва Лунца “Чаму мы Серапіёнавыя браты”, паляка Марэка Гласка “Крыж”, албанца Дрытэра Аголы “Забойства”.

Сярод іншых матэрыялаў неабходна звярнуць увагу на літаратурныя развагі Лявона Вашко “За новымі кратамі”. Яны падкупляюць сваёй шчырасцю і праўдзівасцю.

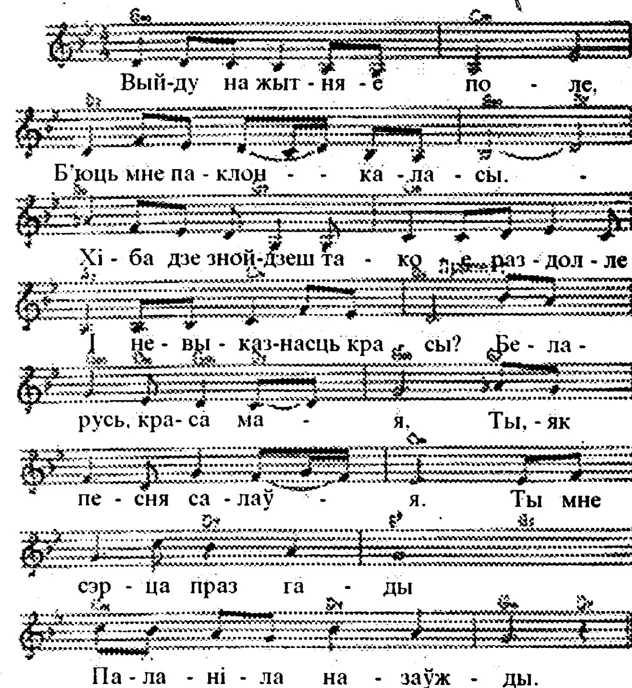
Я ні ў якім разе не збіраўся ўзвышаць гэтае выданне над іншымі. Хачу толькі зазначыць вось што. У нас на Беларусі вельмі мала літаратурных выданняў. А выданне кшталту альманаха “Калосьсе” ў гэтым плане – унікум.

Язэп Палубятка.

Давайце спяваць па-беларуску

Жытняе поле

Верш Янкі Насуты **Муз. Уладзіміра Малочкі**

Выйду на жытняе поле,
Б'юць мне паклон каласы.
Хіба дзе знойдзеш такое раздолле
І невыказнасць красы?

Прыпеў:
Беларусь, краса мая,
Ты, як песня салаўя.
Ты мне сэрца праз гады
Паланіла назаўжды.

Вецер калоссе гайдае, -
Хваля за хваляй ідзе.
Жытняе поле мне песню спявае,
Мову са мною вядзе.

Прыпеў.

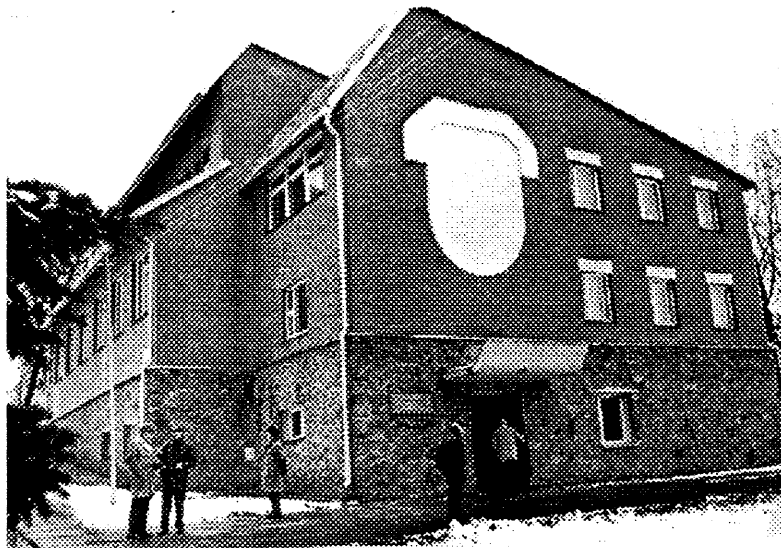
Жытняе поле штодзённа
Множыць багацце стала.
Жытняму полю за хлеб наш надзённы
Слава, падзяка, хвала!

Прыпеў:
Беларусь, краса мая,
Ты, як песня салаўя.
Ты мне сэрца праз гады
Паланіла назаўжды.

Мемарыяльны музей Заіра Азгура

У Менску адкрыўся мемарыяльны музей вядомага беларускага скульптара, народнага мастака СССР, Героя сацыялістычнай Працы Заіра Азгура. Размясціўся ён у былой майстэрні, дзе скульптар працаваў апошнія гады жыцця. У экспазіцыі 420 работ. Але гэта далёка не поўны збор твораў. Значная частка даваеннага перыяду творчасці З. Азгура загінула ў гады вайны. Гэтыя работы захаваліся толькі на фатаграфіях, якія можна ўбачыць у мемарыяльнай зале. Першымі наведвальнікамі музея сталі сябры і вучні З. Азгура, яго родныя, мастакі і скульптары, госці з Расеі.

На здымках:
1. Мемарыяльны музей Заіра Азгура ў Менску.
2. Скульптурны партрэт пісьменніка Янкі Брыля.
3. Партрэт пісьменніка Цішкі Гартнага.

Фота Яўгена Казюлі, БелТА.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 28. 02. 2000 г.
Наклад 3000 асобнікаў. Замова № 691
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 100 руб., 3 мес.- 300 руб.
Кошт у розніцу: 30 руб.